

ACENTELİK SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNDE HAKLI SEBEBİN İNCELENMESİ

Raziye AKSU ÖZKAN*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı. (raziyeozkan@sdu.edu.tr)
<https://orcid.org/0000-0003-2245-863X>

Makalenin Geliş Tarihi: 10 Mayıs 2021 **Kabul Tarihi:** 17 Şubat 2022

Atf önerisi: Aksu Özkan, Raziye. “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesinde Haklı Sebebin İncelenmesi.” *Ankara Barosu Dergisi* 80, no. 1 (Ocak 2021): 1-46. DOI [10.30915/abd.1118292](https://doi.org/10.30915/abd.1118292)

ACENTELİK SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNDE HAKLI SEBEBİN İNCELENMESİ

ÖZ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) madde 121/1 uyarınca acentelik sözleşmesi belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabilir. Sözleşmeyi süresinden önce sona erdirmeye imkân veren bu yola uygulamada sıklıkla başvurulmaktadır. Bununla birlikte, haklı sebep kavramı TTK'de tanımlanmamıştır. Bu sebeple, bu çalışmada acentelik sözleşmesinin sona ermesinde haklı sebep kavramı incelenmiştir. Buna göre öncelikle haklı sebep kavramı tanımlanmaya çalışılmış ve haklı sebebin unsurları ele alınmıştır. Daha sonra taraflarca acentelik sözleşmesinde kararlaştırılan haklı sebeplerin hukuki akıbeti incelenmiştir. Son olarak müvekkil ve acente açısından haklı sebep oluşturabilecek durumlara genel hatlarıyla değinilmiştir. Bu kısımda, özellikle uygulamada çok fazla karşılaşılan durumlara ayrıntısıyla yer verilmiştir.

HAKEMLİ

Anahtar Kelimeler

acentelik sözleşmesi

haklı sebep

objektif unsur

sübjektif unsur

haklı sebep örnekleri

AN EXAMINATION OF THE JUSTICE CAUSE IN CASE OF TERMINATION OF THE AGENCY AGREEMENT

ABSTRACT

Under Article 121/1 of the Turkish Commercial Code (TCC) numbered 6102, even if the agency agreement is concluded for a certain period, it can be terminated due to just cause. This method, which allows terminating the agreement before its term, is frequently used. However, the concept of just cause is not defined in the TCC. For this reason, in this study, the idea of just cause in the termination of the agency agreement has been examined. Accordingly, the just cause was first tried to be defined, and the elements of the just cause were discussed. Then, the legal fate of the justified reasons agreed by the parties in the agency agreement was examined. Finally, the situations that may constitute cause for the client ve the agency are discussed in general terms. In this section, the conditions encountered in practice are given in detail.

Keywords

agency agreement

just cause

objective element

subjective element

samples of just cause

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu^[1] (TTK) m. 102/1 uyarınca ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir. Bu hüküm kapsamında, acente ile müvekkil arasında yapılan sözleşme, acentelik sözleşmesini oluşturur.^[2] Acentelik sözleşmesinin sona erme sebepleri, TTK m. 121’de düzenlenmiştir. Bu hâllerden biri acentelik sözleşmesinin haklı sebeple feshedilerek sona erdirilmesidir (TTK m. 121/1). Haklı sebeple fesih^[3], acentelik^[4] gibi sürekli borç ilişkisi içeren

[1] Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG. 14.02.2011-27846.

[2] Naci Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi* (Yeni Desen Matbaası, 1963), 34; Arslan Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap-Ticari İşletme*, 2. Baskı (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2016), Yedinci Kısım-Acentelik, 8; Şaban Kayıhan, *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 5. Baskı (Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2018), 36; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 26. Baskı (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2020), 220; Hüseyin Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019) 832-833; İsmail Kayar, *Ticari İşletme Hukuku*, 11. Baskı (Ankara: Seçkin Kitabevi, 2018), 382; Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 2. Baskı (Ankara: Seçkin Kitabevi 2020), 344; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, 13. Baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 527; Ali Bozer ve Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2020), 156-157.

[3] Öğretide bu kavram “olağanüstü fesih” olarak da adlandırılmaktadır [Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 244; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 207; Özer Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976), 156]. Bununla birlikte, bu çalışmada TTK’nin lafzına bağlı kalınarak “haklı sebeple fesih” kavramı kullanılacaktır.

[4] Acentenin aracılıkta bulunma veya sözleşme yapma şeklindeki faaliyeti süreklilik arz eder. Bkz. Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*,16; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 220; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 837; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 343; Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 21. baskı (İstanbul: Beta, 2020), 231; Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, 528; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 38; Bozer ve Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 157; Mustafa İsmail Kaya,

sözleşmelerde hukuki ilişkiye son verme olanağı sağlayan genel bir ilke niteliği taşır.^[5] Nitekim benzer düzenleme Alman Ticaret Kanunu [*Handelsgesetzbuch* (HGB)] § 89a^[6] ve İsviçre Borçlar Kanunu [*Obligationenrecht* (OR)] Art. 418r^[7]de bulunmaktadır.

Sözleşme hukukuna egemen olan ilkelerden biri olan ahde vefa (*pacta sunt servanda*) ilkesi uyarınca, sözleşme kurulduktan sonra şartlarda meydana gelen değişiklikler ne ölçüde olursa olsun, sözleşme ayakta kalmalı ve taraflar edimlerini ifaya devam etmelidir.^[8] Haklı sebeple derhal fesih borçlar

Acentelik Hukuku, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 16; Albin Ströbl, *Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104a HGB*, içinde Karsten Schmidt ve Werner F. Ebke (ed), 5. Baskı, (München: C. H. Beck, 2021), § 84 N 71.

- [5] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 156; Ersin Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması*, 2. baskı (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008), 57; Pinar Altunok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011), 2; Özge Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 46; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 207; Jan Busche, *Handelsgesetzbuch Kommentar*, içinde Hartmut Oetker (ed), 7. Baskı, (München: C. H. Beck, 2021), § 89a N 1; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 1396.

- [6] “(1) Acentelik sözleşmesi her iki tarafça ihbar sürelerine uyulmaksızın, haklı sebeplerle feshedilebilir. Bu hak (sözleşme ile) ortadan kaldırılamaz ya da kısıtlanamaz.” Bkz. Vom 10. Mai 1897 (RGBl. S. 219), içinde der Fassung des Gesetzes zur weiteren Ausführung der EU-Prospektverordnung und zur Änderung von Finanzmarktgesetzen vom 8.7.2019 https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&jumpTo=bgbl119s1002.pdf#_bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl119s1002.pdf%27%5D__1620631466444 Erişim Tarihi: 28.04.2021.

- [7] “(1) Müvekkil ve acente, önceden ihbar etmeksizin, sözleşmeyi haklı sebeplerle derhâl feshedebilirler.” Bkz. Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches vom 30. März 1911 (Fünfter Teil: Obligationenrecht) <https://www.parlament.ch/de> Erişim Tarihi: 28.04.2021.

- [8] Selahattin Sulhi Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı (İstanbul: Filiz Yayınevi, 1993), 368; Kenan Tunçomağ, “Alman Hukukunda Borcun İfasında Aşırı Güçlük (Muamelenin Temeli) ile İlgili Objektif Görüşler,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 32, no. 2-4, (1996), 884-5; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1418; Mustafa Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler I*, 16. Baskı (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), N 611.

hukukunun temelinde var olan bu ilkeye ayırık bir durum oluşturur.^[9] Başka bir deyişle, devam eden geçerli bir sözleşmede haklı sebepler taraflara ahde vefa ilkesinin bir istisnası olarak fesih olanağı verirler.^[10] Bu bağlamda, bu çalışmada acentelik sözleşmesinin sona ermesinde haklı sebep kavramı ele alınmıştır.

I. ACENTELİK SÖZLEŞMESİNİN FESHİNDE HAKLI SEBEBİN İNCELENMESİ

A) GENEL OLARAK

TTK m. 121/1 uyarınca acentelik sözleşmesi belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabilir. Bu düzenleme ile sözleşme taraflarının, çekilmez hâle gelen bir sözleşme ilişkisine ihbar veya kararlaştırılan sözleşme süresinin sonuna kadar devam etmek zorunda kalması engellenmek istenmiştir.^[11] Buna göre, haklı sebeplerle fesih, gerek belirli bir süre için yapılmış olan gerek belirli süreli olmayan acentelik sözleşmelerini sona erdirir.^[12] Keza deneme süreli bir acentelik sözleşmesinin

[9] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 196; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 138.

[10] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 56.

[11] Theodor Bühler, *Zürcher Kommentar, Band V: Das Obligationenrecht, Teilband 2f, Der Agenturvertrag, Art. 418a-418v* OR, içinde Peter Gauch ve Jörg Schmid (eds), 3. Baskı, (Zürich: Schulthess Verlag, 2000), Art. 418r N 2.

[12] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 207; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 238; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 326; Kayar, *Ticari İşletme Hukuku*, 387; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 244. Acentelik sözleşmesi süreli olsa dahi haklı sebeplerle her zaman feshedilebilir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 1979/981, K. 1979/1537, 27.03.1979, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 14.04.2021. Alman Hukuku açısından aynı yönde bkz. Klaus J. Hopt, *Handelsgesetzbuch*, içinde Adolf Baumbach ve Klaus J. Hopt (eds), 40. Baskı (München: C. H. Beck, 2021), § 89a N 3; Jochen Lehmann, *BeckOK Handelsgesetzbuch*, içinde Martin Häublein ve Roland Hoffmann-Theinert (eds), 31. Baskı (München: C. H. Beck, 2021), § 89a N 5; Ströbl, MüKoHGB, § 89a N 2, 12; Gottfried Löwisch, *Handelsgesetzbuch, Band 1, § 1-342a*, içinde Carsten Thomas Ebenroth vd. (eds), 4. Baskı (München: C. H. Beck ve Verlag Vahlen, 2020), § 89a N 8; Busche, *HGB*, § 89a N 6; İsviçre Hukuku için aynı yönde bkz. Bühler, *ZK*, Art. 418r N 1; Georg Gautschi, *Berner Kommentar, Band/Nr. VI/2/5, Kreditbrief und Kreditauftrag, Mäklervvertrag, Agenturvertrag*,

de haklı sebebin varlığı hâlinde feshi mümkündür.^[13] Haklı sebeple fesih imkânının kullanılabilmesi için acentelik sözleşmesinin geçerli olması gerekir.^[14] Bu hak, acentelik sözleşmesinin her iki tarafına da aittir.^[15] Önemli olan tarafların sözleşmeyi sona erdirmek için haklı sebebe sahip olmalarıdır.

B) HAKLI SEBEP KAVRAMI

Haklı sebep kavramı acentelik ilişkisi açısından TTK'de tanımlanmamıştır.^[16] Bununla birlikte, donatma iştiraki açısından haklı sebep kavramına TTK m. 1083/2'de yer verilmiştir. Hüküm uyarınca dürüstlük kuralına göre paydaş donatanın iştirakte kalmasını ondan beklenilemeyecek derecede zorlaştıran olaylar haklı sebep sayılır. Bunun yanı sıra, hizmet sözleşmesinin haklı sebeple sona ermesini düzenleyen 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu^[17] (TBK) m. 435 uyarınca haklı sebep, sözleşmeyi fesheden taraftan, dürüstlük

---

Geschäftsführung ohne Auftrag, Art. 407-424 OR, içinde Arthur Meier-Hayoz (ed), (Bern: Stämpfli Verlag, 1964), Art. 418r N 1b.

- [13] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 207; Löwisch, *HGB*, § 89a N 8.
- [14] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 12. Somut olayda davacı, acentelik sözleşmesinin haksız sebeple feshedildiğini iddia ederek denkleştirme isteminde bulunmuştur. Davalı vekili, dava konusu sözleşmenin müvekkili şirketin yetkilisi CA'nın imzasını taşımadığından geçersiz olduğunu ve davacının acente değil, müşteri olarak algılandığını iddia ederek davanın reddini istemiştir. Yerel mahkeme, sözleşmenin yaklaşık 7 ay süreyle yürütülerek ve taraflar bu süre içerisinde karşılıklı olarak edimlerini yerine getirdikten sonra feshedildiği gözetildiğinde davalı şirketin AU'nun şirket mallarını satma, sözleşme imzalama konusunda yetkili olduğuna dair görüş yarattığı, davalının bu savunmasının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğundan bu savunmaya itibar edilmeyerek sözleşmenin kurulduğunun kabul edildiği gerekçesiyle davacının istemini kabul etmiştir. Yargıtay mahkeme kararının usul ve kanuna uygun olması sebebiyle davalının temyiz itirazlarının reddine karar vermiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2015/462, K. 2015/10260, 09.10.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.
- [15] Bühler, *ZK*, Art. 418r N 7; Busche, *HGB*, § 89a N 28.
- [16] TTK m. 245'te kolektif şirkette haklı sebep kavramı tanımlanmakla birlikte, bu şirketler hukuku bağlamında yapılan bir tanım olduğu için hükme çalışmada yer verilmemiştir.
- [17] Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, RG. 04.02.2011-27836.

kurallarına göre hizmet ilişkisini sürdürmesi beklenemeyen bütün durum ve koşullardır. Öğretide haklı sebep için yapılan tanımları, tanımın içerisinde dürüstlük kuralının yer alıp almamasına göre ikiye ayırmak mümkündür: Buna göre öğretide bir görüşe göre^[18] haklı sebep, hukuki ilişkinin sürdürülmesini çekilmez hâle getiren ve (bozucu) yenilik doğuran bir bildirim veya değiştirmek yetkisinin kullanılmasını adil gösteren olgudur. Bununla birlikte bazı yazarlar bu tanıma, dürüstlük kuralını da eklemektedir.^[19] Örneğin bir görüşe göre^[20] haklı sebep, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülmesini dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan olaylardır. Benzer bir tanımlama yapan görüşe göre^[21] haklı sebep, somut olayın koşullarıyla da bağlantılı olarak fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesini sözleşme süresinin sonuna kadar devam ettirmesini dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan olayları (çekilmezlik) ifade eder. Alman öğretisinde ise, haklı sebep yerine önemli sebep (*Wichtiger Grund*)^[22] kavramı kullanılmakta olup,

[18] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 23; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 192. Hâlin gereğine göre, akdi ilişkiyi devam ettirmesi feshi ihbar edenden beklenemezse, sebep haklı sayılmaktadır [Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 88]. Benzer bir tanım için bkz. Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 47. Diğer bir görüşe göre haklı sebep, fesih beyan eden taraf için acentelik sözleşmesinin devamının mantıksız görünmesine neden olan herhangi bir durumdur. Bkz. Bühler, *ZK*, Art. 418r N 3; Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2a.

[19] *Kaya*'ya göre sözleşmenin devamının fesheden taraf bakımından çekilmez bir hâl aldığı ve kendisinin sözleşmeye devamının dürüstlük kuralı çerçevesinde beklenmesinin mümkün olmadığı durumlarda haklı sebep oluşur [Kaya, *Acentelik Hukuku*, 333]. *Kayıhan*'a göre haklı sebep, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülmesini sözleşme ile öngörülmüş olan veya olağan fesih tarihine kadar devamını dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan olayları ifade eder. Bkz. Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 244.

[20] Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 382; Bahtiyar Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 239.

[21] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 210.

[22] Çamoğlu, önemli sebebin ancak haklı sebebin unsurlarını gerçekleştirecek düzeye yükselmiş bir grubunun haklı sebep kavramının içine gireceğini ifade etmektedir. Bu sebeple, yazara göre Alman hukukundan yapılan çevirilerde “*Wichtiger Grund*” teriminin lafzi değil, kavrama yönelik bir çeviri ile “haklı sebep” şeklinde tercüme edilmesi daha uygun olur [Bkz. Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 21]. Biz

kavram, Alman Medeni Kanunu^[23] (*Bürgerliches Gesetzbuch*) § 314'ten yararlanılarak tanımlanmaktadır.^[24] Buna göre fesih sebebi, somut olayın özellikleri ve tarafların menfaatleri dikkate alındığında, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülmesini sözleşme ile öngörülmüş olan veya olağan fesih tarihine kadar devamını beklenemeyecek duruma sokuyorsa, önemlidir.

Kanaatimizce haklı sebebin tanımında dürüstlük kuralını kullanan görüş, haklı sebebin unsurlarını da kapsamı sebebiyle daha yerindedir. Zira sözleşmeyi sona erdirecek sebebin sadece fesih beyanında bulunan taraf için ilişkiye devamı çekilmez hâle getirmesinin aranması, kavramı tam olarak kapsamaz. Böyle bir tanımlama, sadece tarafların subjektif düşüncelerinin haklı sebep kabul edilmesi riskini taşımaktadır. Başka bir deyişle, haklı sebebin oluşumunda dürüstlük kuralı dikkate alınmazsa hukuki ilişkinin ortadan kaldırılması beyan sahibinin keyfiyetine bırakılmış olur.^[25] Bu sebeple, öğretilerde sürekli borç ilişkileri açısından haklı sebebin oluşması için sebebin hem objektif hem de subjektif açıdan belirli bir ağırlık taşıması, yani belirli bir önem derecesine sahip olması gerektiği ifade edilmektedir.^[26] Bunun anlamı, ortaya çıkan sebebin hem dürüstlük kuralına göre (objektif olarak) hem de somut olayda fesih hakkını kullanmak isteyen taraf açısından (subjektif olarak) derhal feshi haklı kılacak nitelikte olması gerekliliğidir. Buna uygun olarak öğretilerde acentelik sözleşmesinin feshi açısından haklı sebebin oluşmasında ikili bir incelemeye gidilmesi gerektiği ifade edilmektedir.^[27] Buna

---

de çalışmamızda madde çevirileri dışındaki durumlarda “haklı sebep” kavramını kullanacağız.

[23] Bürgerliches Gesetzbuch içinde der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (Neubekanntmachung des BGB vom 18.8.1896 içinde der ab 1.1.2002 geltenden Fassung) <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> Erişim Tarihi: 08.05.2021.

[24] Hopt, *HGB*, § 89a N 6; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 11; Löwisch, *HGB*, § 89a N 12; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 13; Busche, *HGB*, § 89a N 15.

[25] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 197.

[26] Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 139; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 209.

[27] Löwisch, *HGB*, § 89a N 39; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 13; Busche, *HGB*, § 89a N 16; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 13. Borca aykırı davranışın haklı

göre, bir olgu veya davranışın acentelik sözleşmesinin derhal feshi açısından öncelikle objektif bir sebep olup olmadığı belirlenmeli; ardından ilgili taraf açısından sözleşmenin sürdürülmesini kendisinden beklenemeyecek duruma getirip getirmediği incelenmelidir. Zira haklı sebebin varlığının somut olay bazında kabulü için sadece objektif ağırlık yeterli olmadığı gibi sadece sübjektif değerlendirmelerle yapılan haklı sebep tespiti de hatalı olacaktır.^[28] Nitekim haklı sebebin temelinde yer alan dürüstlük kuralı sebebin objektif ağırlığının; kişilik haklarının korunması [Türk Medeni Kanunu^[29] (TMK) m. 23] ve kişisel özgürlüğün korunması (TBK m. 27) ilkesi de sebebin sübjektif ağırlığının araştırılmasını gerektirir.^[30] Bu bağlamda haklı sebebin unsurları aşağıda “sebebin objektif ve sübjektif ağırlığa sahip olması” şeklinde ikiye ayrılarak ele alınacaktır.

C) HAKLI SEBEBİN UNSURLARI

1- Sebebin Objektif Ağırlığa Sahip Olması

Sebebin objektif ağırlığı, bir olgunun dürüstlük kuralı çerçevesinde fesih beyanında bulunan tarafın sözleşmeye devamını sözleşme süresinin sonuna ya da olağan fesih dönemine kadar kendisinden beklenemez hâle getiriyorsa oluşmuştur.^[31] Başka bir deyişle, haklı sebebin tespitinde öncelikle acentelik ilişkisinin sürdürülmesini mantıksız kılan uygun nesnel gerçeklerin olup olmadığı kontrol edilecektir.^[32] Buna göre ilk aşamada, bir davranış veya olayın, sözleşmenin derhal sona ermesini kaçınılmaz olarak gerekli hâle

---

sebebin oluşturabilmesi için, bu davranışın taraflar arasındaki güven ilişkisini ortadan kaldıracak derecede ağır olması ve sözleşme ilişkisinin devamını çekilmez kılması gerekir [Bkz. Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 47-48].

[28] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 197.

[29] Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG. 08.12.2001-24607.

[30] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 56.

[31] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 196-7; Altınok Ormancı, *Haklı Sebep Feshi*, 139.

[32] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 14; Löwisch, *HGB*, § 89a N 13.

getirip getirmediğini incelemek gerekir.^[33] Şayet davranış veya olay, tarafların sözleşme sonuna kadar beklemesini gerektiriyorsa söz konusu davranış veya olay somut olayda haklı sebep oluşturmayacaktır. Zira fesih sebebinin objektif olarak varlığı/ağırlığı haklı sebeple feshin geçerlilik koşuludur.^[34]

Ortaya çıkan sebeplerin objektif açıdan belli bir ağırlık taşıyıp taşımadığı, bu sebeplerin, aynı koşullar altında bulunan makul bir insana sözleşmeyi haklı sebeple fesih imkânı tanıyıp tanımayacağına bakılarak tespit edilir.^[35] Nitekim dürüstlük kuralının amacı; herkesin dürüst, namuslu, makul ve yaptığı eylemin sonucunu bilen orta zekâlı biri gibi davranmasını sağlamaktır.^[36] Buna göre, haklı sebebin tespitinde herhangi bir acentelik ilişkisi değil somut olayın koşulları dikkate alınmalıdır.^[37] Başka bir deyişle, belirli bir olgunun ortaya çıkması ile acentelik ilişkisine devamın ne zaman dürüstlük kuralına aykırı düşeceği değerlendirilirken bu ilişkilerin niteliği göz önünde tutulmalıdır.^[38] Bu sebeple öğretide sebebin objektif ağırlığını saptamak amacıyla sözleşmenin ihlalinin türü ve ağırlığının, sözleşmenin süresinin, kişisel ve maddi ilişkilerin yapısının, acentenin önceki hizmetlerinin ve fesheden tarafın kendi davranışının dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir.^[39] Özellikle ihlalin ağırlığı ve türü sebebin objektif

[33] Löwisch, *HGB*, § 89a N 39.

[34] Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 139 vd; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 209; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 875.

[35] Emre K. Gökyayla, “Hakkın Geç Kullanılması Dürüstlük Kuralına Aykırı mıdır?” *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1, (Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, 2007): 401, 401-5; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 200; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 140.

[36] Seyfullah Edis, *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, 4. Baskı (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1989), 290-291; Şener Akyol, *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, 2. Baskı (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006), 6.

[37] Löwisch, *HGB*, § 89a N 43; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 12; Busche, *HGB*, § 89a N 15; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 210.

[38] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 196.

[39] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 16; Hopt, *HGB*, § 89a N 6; Busche, *HGB*, § 89a N 16.

ağırlığı açısından belirleyici rol oynar.^[40] Nitekim Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[41] müvekkil, acentenin borçlu olduğu tutarı ödememesi sebebiyle acentelik sözleşmesini haklı sebebe dayanarak feshetmiştir. Buna karşılık Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) şirketin davalı nezdinde takip edilen davacı cari hesabının 31.12.2009 yılının sonu itibarıyla 5.477,19 TL borçlu olduğunu belirterek taraflar arasındaki ilişki süresi göz önüne alındığında anılan borç tutarının haklı sebeple feshe dayanak olamayacağına karar vermiştir. Yargıtay, BAM'ın kararını hukuk kurallarına uygun bularak temyiz itirazını reddetmiştir. Keza toplam ciroda satılacak ürünün payının düşük olması durumunda, yeni bir özel müşteri grubu için olağan ürün yelpazesinin kapsamı dışındaki malların satışı için acentenin hareketsizliği haklı bir sebep oluşturmaz.^[42] Kanaatimizce Yargıtay'ın ihlalin türü ve ağırlığını dikkate alarak vermiş olduğu kararlar yerindedir. Zira haklı sebeple fesih, sözleşme ilişkisinin sona erdirilmesi açısından istisnai bir yöntemdir. Bu yönüde başvurulabilmesi için öncelikle haklı sebep oluşturduğu iddia edilen sebebin dürüstlük kuralları çerçevesinde objektif ağırlığa sahip olması gerekir. Oysa söz konusu uyuşmazlıklarda ileri sürülen sebepler bu ağırlığı taşımamaktadır.

Ayrıca bazı durumlarda tarafların sözleşmeye aykırı davranışları, objektif ağırlığa sahip olmasa da bu davranışa uyarılara rağmen ısrarla devam edilmesi, bu sebebi objektif olarak ağır hâle getirebilir. Nitekim Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta,^[43] yerel mahkeme davalının davacı adına yaptığı masraflar ve dosyaya ibraz edilen tutanaklar, karşılıklı yazışmalar, uyarı bildirimleri ve noter ihtarnameleri göz önüne alındığında davacının sözleşmeye uymayarak uyarılara rağmen aykırılığa devam ettiği, faturaları ve hak edişleri düzgün tutmadığı, uyarılara rağmen yanı sıra ısrar ettiği ve bu nedenle sözleşmenin davalı tarafça haklı sebeple feshedildiğine karar vermiştir. Yargıtay, yerel mahkemenin hukuka uygun bularak davacının temyiz itirazlarının reddetmiştir.

[40] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 19.

[41] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2019/1475, K. 2020/1949, 24.02.2020, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[42] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 19.

[43] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2014/17576, K. 2015/4248, 26.03.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 02.05.2021.

Bunun yanı sıra, sözleşme süresi de ortaya çıkan sebebin objektif ağırlığının takdirinde etkili olur.^[44] Acentenin müvekkili için uzun süredir başarılı bir şekilde çalışması durumunda, müvekkilin acentelik sözleşmesini haklı sebeple feshetmesi için aranan gereksinimler daha yüksek olacaktır. Zira ilişki zaman içinde gelişmiş, bir istikrara kavuşmuş, taraflarca uzun süredir uygulanıyorsa, sözleşmenin devam edileceğine güvenerek durumunu buna göre düzenlemiş olan fesih muhatabının, sözleşme ilişkisinin devamındaki menfaati o ölçüde artmıştır. Bu menfaat karşısında, fesih beyanında bulunacak tarafın sözleşme ilişkisine devamını ağır fedakârlıklara rağmen beklemek dürüstlük kuralı gereğidir.^[45] Örneğin on yıldan fazla bir süredir müvekkille başarılı bir şekilde çalışan acentenin bireysel durumlarıyla ilgili raporlama yükümlülüğünü ihlal etmesi haklı sebep oluşturmaz.^[46] Öğretide bir görüş^[47], haklı sebebin belirlenmesinde sözleşmenin kalan süresinin önem arz edebileceği yönündedir. Buna göre, sözleşmenin kalan süresi ne kadar uzun olursa, fesheden tarafın sözleşme ilişkisine devam etmesinin beklenememe olasılığı o kadar yüksektir. Buna karşılık, sözleşme süresinin bitmesinin yaklaşması durumunda, fesheden tarafın sözleşme ilişkisini ihbar süresinin sonuna veya sözleşmenin sonuna kadar sürdürmesi daha mantıklıdır. Kanaatimizce bu görüş haklı sebebin dayandığı temeller dikkate alındığında yerinde değildir. Zira haklı sebep, sözleşmenin derhal sonlandırılması gerektiğini ifade eder. Taraf açısından bu ilişki çekilmez hâle geldiği için sözleşme süresinin bitmesine az bir zaman da kalsa, bu yola başvurulur. Örneğin müvekkil, acentenin uzun süredir gerçek olmayan faturalar keserek haksız bir şekilde komisyon kazandığını öğrenmişse, müvekkilin sözleşmenin bitimine bir ay kalması sebebiyle haklı sebeple fesih hakkını kullanamayacağını savunmak, haklı sebeple fesih hakkının özüne aykırıdır. Zira bu durum taraflar arasındaki güven ilişkisinin kalıcı olarak bozulmasına sebep olmuştur.^[48] Bununla

[44] Hopt, *HGB*, § 89a N 7; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 21; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 18; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 197; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 149.

[45] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 197.

[46] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 21.

[47] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 17, 18; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 149; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 197.

[48] Busche, *HGB*, § 89a N 22.

birlikte, yukarıda listelenen değerlendirme kriterleri, yalnızca sözleşmenin devamının mantıksızlığını incelemek açısından yol göstericidir. Haklı sebebin tespitinde her zaman somut olayın koşulları belirleyicidir, bu sebeple herhangi bir şematik çözüme bağlı kalınarak nihai karar verilemez.^[49]

Sebebin objektif ağırlığa sahip olması koşuluyla sebebin kimden kaynaklandığının (taraf, üçüncü kişi, vs.) önemi yoktur.^[50] Bu sebeple, haklı sebep oluşturan olgunun taraflardan birinin borca aykırı davranışından kaynaklanması gerekmeyeceği gibi kusuruna dayanması da gerekmez. Başka bir deyişle haklı sebebe, acente veya müvekkilin kusurlu bir davranışı yol açabileceği gibi haklı sebebin doğumunda tarafların herhangi bir kusurunun söz konusu olmaması da mümkündür.^[51] Buna göre, acentenin uzun süre devam eden hastalığı nedeniyle görevlerini yerine getirememesi de sözleşmenin feshi için haklı bir sebep oluşturur.^[52] Örneğin acentenin felç olması ve bu hastalığı nedeniyle sözleşmede yer alan yükümlülüklerini yerine getiremeyecek duruma düşmesi, müvekkilin haklı sebebe dayanarak acentelik sözleşmesinin sona erdirebilmesine neden olur.^[53] Bunun gibi, hâl ve şartlardaki esaslı değişiklikler nedeniyle (*Clasula Rebus Sic Stantibus*, örneğin ülkenin büyük bir ekonomik krize girmesi, sözleşmenin ifasının imkânsız kılan, savaş, zelzele vb mücbir sebepler) sözleşme ilişkisinin devam ettirilmesi sözleşmeyi feshetmek isteyen taraftan beklenemez ise, bu sebep bu taraf bakımından haklı sebep sayılmalıdır.^[54] Bununla birlikte, hâkim takdir

[49] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 27.

[50] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 193; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 210; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 14; Löwisch, *HGB*, § 89a N 14, 44a.

[51] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 80; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 194; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874; Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 211; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 390; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 382; Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, 541; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 245; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 14; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 158 vd.

[52] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 211.

[53] Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 382.

[54] Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 245; Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 88; Löwisch, *HGB*, § 89a N 13.

hakkını kullanırken olaydaki bütün verileri, bu arada kusuru da değerlendirir. Özellikle kasta dayalı davranışlar, güven temelini zedeleyici etkileri sebebiyle diğer sebeplere nazaran daha ağır basarlar.^[55] Ayrıca haklı sebebin taraflardan kaynaklanması zorunlu olmadığı için haklı sebebe dayanarak fesih hakkını kullanan taraf bakımından bir zararın doğmuş olması şart değildir,^[56] ileride bir zararın doğması ihtimalinin varlığı yeterlidir.^[57] Dolayısıyla taraflardan birinin kusuru ve zararın varlığı menfaatlerin dengelenmesinde işlev görür.

2- Sebebin Sübjektif Ağırlığa Sahip Olması

Sebebin sübjektif olarak ağır olması, sözleşmeyi fesheden taraf açısından acentelik sözleşmesine devamın beklenemez hâle gelmiş olmasıdır.^[58] Buna göre, acentelik ilişkisini haklı sebeple sona erdirmek için genel olarak uygun olan sebepler varsa, ikinci aşamada, acentelik ilişkisinin devam etmesinin fesheden kişiden beklenemez olup olmadığını belirlemek için menfaatler dengesinin değerlendirilmesi gerekir.^[59] Bu bağlamda, somut olayın tüm koşulları, özellikle orantılılık ilkesi dikkate alınmalı ve acentelik ilişkisinin erken sona ermesinde fesheden tarafın menfaati, sözleşmenin diğer tarafının sözleşmenin devamındaki menfaatiyle karşılaştırılmalıdır.^[60] Başka bir deyişle, sözleşmenin derhal feshedilmesinde fesih eden tarafın menfaati, sözleşmenin devamında feshedilecek sözleşme tarafının menfaatine ağır basmalıdır. Aksi takdirde, TTK m. 121 bağlamında haklı sebebin sübjektif ağırlığı oluşmaz.^[61] Örneğin uzun süredir sorunsuz bir şekilde devam eden

[55] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 84.

[56] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874; Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Löwisch, *HGB*, § 89a N 13.

[57] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 211.

[58] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 13; Busche, *HGB*, § 89a N 14; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 196; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 154.

[59] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 98; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 15.

[60] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 15; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 15 ve 23; Löwisch, *HGB*, § 89a N 47. Haklı sebebin tespitinde orantılılık ilkesine uyulması gerektiği hususunda bkz. İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/30, K. 2018/504, 17.05.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[61] Löwisch, *HGB*, § 89a N 43.

acentelik ilişkisinde, acentenin hak kazandığı komisyonun birkaç sefer geç ödenmesi durumunda acentenin sözleşmenin devamındaki menfaati, derhal feshedilmesindeki menfaatten ağır basmaktadır. Zira yıllardır bu ilişki başarıyla sürdürülmüştür. Müvekkil, acentenin komisyon ödemelerini düzenli şekilde yaptığı için, bu durum acentelik ilişkisini acente açısından sürdürmez duruma getirmemiştir.

Bir sebep objektif olarak haklı sebep niteliğinde olmasına rağmen, fesih beyanında bulunacak tarafın bazı hâl ve hareketleri sebebin sübjektif anlamda haklı sebep ağırlığı taşımasına engel olabilir.^[62] Örneğin haklı sebebin bilinmesine rağmen fesih beyanında bulunacak tarafça bu sebebe uzun süre sessiz kalınması veya haklı sebebe rağmen ifa hareketlerine devam edilmesi yani haklı sebebe icazet veren davranışlarda bulunulması haklı sebeple fesih hakkının kullanılmamasına yol açar. Nitekim Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[63] taraflar arasında sözleşmenin başından beri işletilen sisteme göre, taksitli ödeme gerektiren poliçe bedelleri sonradan ödendiği gibi bir kısım poliçe primleri de ileri tarihli çekle veya kredi kartıyla ödenmektedir. Dolayısıyla acentelik ilişkisinin kurulmasından itibaren davalı poliçe bedellerini zamanında aktarmamıştır. Mahkeme sözleşmenin başından beri poliçe bedellerinin geç ödendiği ve davacı yanca buna ilişkin bir itirazda bulunulmadığı, bu durumda geç yapılan ödemelerin davacının kabulünde olduğunun kabulü gerektiğinden ödemelerin zamanında yapılmaması sebebiyle sözleşmeyi feshetmesinin haksız olduğuna karar vermiştir. Yargıtay, kararı bu yönden haklı bulmuştur. Benzer şekilde, Yargıtay Hukuk Genel

[62] Kaya, *Acentelik Hukuku*, 207-208; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 23-25; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 156.

[63] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2019/4354, K. 2020/2853, 15.06.2020, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 03.05.2021. Somut olayda taraflar arasında sigorta acenteliği sözleşmesi imzalanmıştır. Davalı-birleşen davanın davacısının fesih sebepleri arasında davacı-birleşen davanın davalısının başka sigorta şirketleriyle sözleşme imzalaması olarak gösterildiği, oysa davalı-birleşen davanın davacısının Ankara Bölge Müdürlüğü'nde bu yönde 17.03.2009 tarihli açık muvafakat verdiği, sözleşmelerin bu tarihten sonra imzalandığı, esasen anılan sözleşmelerin Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlandığı, davalı-birleşen davanın davacısının buna karşı koymadığı, bir uyarısının bulunmaması sebebiyle sözleşmenin feshinin haklı olmadığına karar verilmiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2013/16672, K. 2014/17367, 11.11.2014, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

Kurulu'nun önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[64] acente Haziran-Eylül 2004 dönemine ilişkin toplam 125.000 TL tutarındaki primleri müvekkiline teslim etmemiştir. Bunu öğrenen müvekkil sözleşmeyi derhal feshetmemiş; acente söz konusu meblağın ödenmesine ilişkin müvekkiline taahhütname vermiş ve davalı taraf bu taahhütnameyi kabul etmiştir. Yerel mahkeme ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, müvekkilin bu taahhütname uyarınca yapılan ödemeleri kabul ettiği için buna ilişkin işlemlere icazet verdiğinin kabulü gerektiğine; müvekkilin taahhütnamenin verilmesinden önceki acente işlemlerine dayalı olarak söz konusu acentelik sözleşmesini feshetmesi durumunda, bu feshin haklı bir fesih olarak değerlendirilemeyeceğine kararında yer vermiştir.

D) HAKLI SEBEP KONUSUNDA TARAFLARCA ANLAŞMA YAPILIP YAPILAMAYACAĞI

Kanunen haklı sebebe dayanarak fesih hakkı tanıyan hükümler emredici hükümlerdir. Zira bu hakkın temelinde dürüstlük kuralı ile kişiliğin ve kişisel özgürlüğün korunmasını esas alan TMK m. 23 vardır.^[65] Bu sebeple, taraflar anlaşarak haklı sebeple fesih hakkını ortadan kaldıramaz veya sınırlandıramaz.^[66] Keza tarafların bu hakkı kullanmaktan peşinen feragat etmesi geçersizdir^[67]. Buna karşılık, haklı sebebin doğumundan sonra ilgili taraf isterse bu hakkını

[64] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2017/116, K. 2018/1794, 27.11.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[65] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 165; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 117. Bu nitelik haklı sebebin temelini oluşturan objektif iyiniyet ve kişilik haklarının korunması ilkesinin bir sonucudur. Bkz. Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 102; Bühler, *ZK*, Art. 418r N 7; Gautschi, *BK*, Art. 418r N 1a.

[66] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 164; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 334; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 245. Alman hukukunda bu durum, HGB § 89a/1'de açıkça düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca bu hak ortadan kaldırılamaz ya da kısıtlanamaz.

[67] Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 89; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 383; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 245; Alman hukukunda aynı yönde bkz. Hopt, *HGB*, § 89a N 26; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 55; Busche, *HGB*, § 89a N 28.

kullanmaktan vazgeçebilir^[68]. Bununla birlikte, uygulamada matbu acentelik sözleşme metinleri kullanılmakta ve bu sözleşmenin maddelerinden birini acentelik sözleşmesinin haklı sebeple feshi oluşturmaktadır^[69]. Öğretide sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde tarafların acentelik sözleşmesinde hangi sebeplerin haklı sebep oluşturacağını kararlaştırabileceği; ancak böyle bir hükmün geçerli olup olmayacağına yapılan düzenlemenin fesih hakkının özünü zedeleyip zedelediğine bakılarak karar verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.^[70] Bunun için öncelikle sözleşmede kararlaştırılan sebep nesnel olarak değerlendirildiğinde TTK m. 121 açısından haklı bir sebep olarak kabul edilmelidir. Başka bir deyişle, haklı sebebin objektif ağırlığını taşımalıdır.^[71] Ayrıca sözleşmede kararlaştırılan ve sözleşmeyi derhal sona erdirmek için yeterli sayılan bu sebeplerin geçerli olabilmesi için bunların kanunun amacına, kişilik haklarına ve dürüstlük kuralına da aykırılık taşımamaları gereklidir. Özellikle haklı sebep kararlaştırarak sözleşme ilişkisinden kolayca kurtulmak, acentenin denkleştirme talebini veya sözleşmenin feshi sonucunda elde edeceği menfaatleri ortadan kaldırmak amaçlanmaktaysa, bu düzenleme hakkın kötüye kullanılması nedeniyle geçersiz sayılmalıdır.

[68] Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 89; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Hopt, *HGB*, § 89a N 29; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 58; Löwisch, *HGB*, § 89a N 139; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 92.

[69] Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, kendi web sayfasında acentelik sözleşmesi örneği yayınlamaktadır. Sözleşmenin 39 ve 40. maddeleri haklı sebeple feshi düzenlemektedir. Bkz. <https://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=2481&lst=DuyurularListesi> Erişim Tarihi: 30.04.2021. Benzer şekilde, İstanbul Sigorta Acenteleri Derneği'nin örnek acentelik sözleşmesi metni için bkz. <http://www.isad.org.tr/index.php/isaddan-haberler/949-oernek-acentelik-soezlemes-.html> Erişim Tarihi: 30.04.2021.

[70] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 210; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 244-245; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 382; Alman hukukunda aynı yönde bkz. Hopt, *HGB*, § 89a N 28; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 24; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 29; Löwisch, *HGB*, § 89a N 135.

[71] Löwisch, *HGB*, § 89a N 135; Busche, *HGB*, § 89a N 15. Yapılan sözleşmenin geçerli olup olmadığı hususunda ise anılan olguya/olgulara bakmak gerekir. Bkz. Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 212.

Örneğin tüzel kişi olan acentenin ortaklarından birinin değişmesinin derhal fesih sebebi sayılması gibi.^[72]

Kanaatimizce de taraflar sözleşmede nelerin haklı sebep oluşturacağını kararlaştırabilirler. Zira TTK'de bunu yasaklayan herhangi bir hüküm yoktur.^[73] Keza haklı sebebi düzenleyen hükümlerin emredici olması, bunlar üzerinde hiç tasarrufta bulunulamayacağı anlamı taşımaz^[74]. Bununla birlikte bu anlaşma, haklı sebeple fesih hakkının özüne aykırı olmadığı sürece geçerlidir. Başka bir deyişle, sözleşmede sayılan sebepler, mutlak olarak sözleşmenin haklı sebeple feshine olanak sağlamazlar. Fesih sebepleri somut olayın koşullarına göre değerlendirilmelidir^[75]. Nitekim somut olayda^[76] müvekkil, acentelik sözleşmesini üç ay önceden haber vermek suretiyle feshetmiş ve fesih gerekçesi olarak, satış hedeflerinin gerçekleştirilememesi ile performans eksikliği ve performansta iyileştirme görülmemiş olmasını göstermiştir. Davacı acente, bu feshin haksız olduğu gerekçesiyle denkleştirme tazminatını talep etmiştir. BAM, taraflar arasında 02.02.2011 tarihli belirsiz süreli acentelik sözleşmesi yapıldığını ve sözleşmenin “Portföyü Geliştirme Borcu” başlıklı 11. maddesinde; “Acente, mevzuata uygun olmak koşulu ile üretimini artırmak ve şirketin vereceği satış hedeflerini gerçekleştirmek zorundadır. Acentenin üretiminin benzer durumdaki acentenin normal üretimlerinin altına düşmesi ve şirketçe yapılan ihtara rağmen acentenin üretimini makul bir süre içinde tekrar beklenen/taahhüt edilen düzeye çıkaramaması, acentenin sözleşmenin feshi bakımından haklı neden oluşturur.” denildiğini belirtmiştir. Kararın devamında BAM haklı sebeple ilgili belirli saptamalarda bulunmuştur. Buna göre, haklı sebebin takdirinde sözleşmenin tarafları arasında çıkan sorun ile buna uygulanacak yaptırım arasında orantılılık ilkesine riayet edilmeli ve olağanüstü fesih son çare

[72] Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48.

[73] Sigorta Acenteleri Yönetmeliği m. 15/3'te sözleşmenin feshine neden olan haklı sebeplerin acentelik sözleşmesinde açıklanacağı düzenlenmiştir. Bkz. RG. 22.04.2012-28980.

[74] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 103.

[75] Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48.

[76] İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/30, K. 2018/504, 17.05.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

olarak düşünölmelidir. Bu durumda, davalı her ne kadar acente portföyünün verimli olmamasını gerekçe göstermiş ise de portföy azalması, acentenin kendi kusuru olarak kabul edilerek sözleşmenin haklı feshine sebep olarak değeriendirilemez. Başka bir ifadeyle, salt böyle bir iddia, hukuken davacı acentenin kusurlu bir davranışına dayanak olarak gösterilemez. Nitekim, daha düşük prim üretimi yapan diğer acentelerin sözleşmelerinin feshedilmemiş olması da gözetildiğinde ilk derece mahkemesinin bu yöndeki değeriendirmesi yerindedir. Bu sebeple BAM, istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Kanaatimizce tarafların acentelik sözleşmesinde “her borca veya sözleşmede yer alan her yükümlölüğe aykırılığın acentelik sözleşmesinin haklı sebeple feshi gerekçesi olduğunu” kararlaştırması, bunlara haklı sebep niteliği kazandırmaz.^[77] Zira böyle bir anlaşma, haklı sebep kavramının da ortadan kalkmasına sebep olur ve bu hakkın emredici niteliği ile bağdaşmaz. Keza anlaşma, TTK m. 121’de öngörölen asgari bildirim süresinin dolanılmasına da yol açar.^[78] Kanaatimizce bu durumun öncelikle bir uyarıya bağlanması da bunların haklı sebep sayılmasını sağlamaz. Burada ihlalin ne olduğu da önemlidir. Aksi takdirde, tarafların yapmış oldukları her hareket sadece uyarılması sebebiyle haklı sebep hâline gelmiş olur ki, bu da haklı sebep kavramıyla çelişir. Buna karşılık, Yargıtay’ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[79] acentelik sözleşmesinde fesih koşullarını düzenleyen 41. maddesine göre, davalı şirketin, işbu sözleşmedeki yükümlölüklerinden herhangi birisini, mücbir sebebe dayananlar hariç, otuz gün süreli ihtara rağmen yerine getirmemesi durumunda, acente açısından haklı sebeple fesih imkânının oluşacağı kararlaştırılmıştır. Yargıtay kararında, sözleşmede haklı sebeple feshin ancak fesihden önce davalıya yükümlölüklerini yerine getirmesi için otuz günlük süre veren bir ihtarname keşide edilmesi ve davalının buna rağmen yükümlölüklerini yerine getirmemesi koşuluna bağlandığını; somut olayda ise mahkemece davacı tarafından davalıya fesih ihtarından önce otuz günlük süre tanıyan bir ihtarnamenin keşide edilip edilmediğinin incelenmediğini belirtmiştir. Yargıtay bu durum karşısında yerel mahkemenin, davacı

[77] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 29. Sözleşmede fesih için haklı sebeplerin belirlenmesi, makul bir değeriendirmeyi sınırlayabilir; ancak küçük ihlaller için kısıtlayıcı bir yorumu engellemez. Bkz. Hopt, *HGB*, § 89a N 28.

[78] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 29.

[79] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2014/5591, K. 2015/3379, 12.02.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

tarafından davalıya fesih ihtarından önce otuz günlük süre tanıyan ilk ihtar-namenin keşide edilip edilmediğini, diğer bir deyişle davacının sözleşmeyi haklı sebeple feshedip feshetmediğini incelemeyen, eksik incelemeye dayalı olarak yazılı şekilde karar vermesi sebebiyle kararı bozmuştur. Kanaatimizce bu karar yerinde değildir. Zira Yargıtay sadece otuz gün önce ihtar çekilip çekilmediğini incelemiş; ancak haklı sebep olduğu iddia edilen olgunun ne olduğunu araştırmamıştır. Benzer şekilde başka bir olayda^[80] taraflar arasında acentelik sözleşmesi yapılmıştır. Bu sözleşmede acentenin, bir hafta boyunca tahsil ettiği primlerin, komisyon ve kendi tanzim ettiği poliçe, tecitname, zeyilnamelerle ilgili vergileri düşükten sonra kalan kısmını, en geç ertesi haftanın son gününün bitimine kadar her bir poliçe belirtilerek müvekkile intikal ettireceği yazılıdır. Sözleşmenin sona ermesinin düzenlendiği 11. maddesinde de müvekkilin, acentenin sözleşme hükümlerine uymaması hâlinde herhangi bir bildirim yapmaksızın sözleşmeyi derhal feshedebileceği kararlaştırılmıştır. Yargıtay somut olayda davacı acentenin uhdesinde tuttuğu prim miktarı gözetildiğinde, acentenin üzerine düşen edimi gereği gibi ifa etmediği, bu durumun sözleşmeye aykırılık niteliği taşıdığı sabit olduğundan, mahkemece davalının acentelik sözleşmesini haklı olarak feshettiğine karar vermiş ve yerel mahkemenin kararını bozmuştur. Kanaatimizce bu karar haklı sebebin belirlenmesinde kullanılan kriterler açısından yerinde değildir. Zira Yargıtay haklı sebep açısından acentenin davranışını sadece sözleşmeye aykırı olup olmaması açısından incelemiş ve bu sebeple de müvekkilin yaptığı feshi haklı görmüştür. Oysa bu aykırılığın sözleşmenin devamını beklenemez kılıp kılmadığını, acentelik sözleşmesinin süresini, acentenin daha önceki faaliyetlerini göz önünde bulundurmamıştır.

Buna karşılık, objektif ağırlığa sahip bir sebebin acentelik sözleşmesinde belirtilmesi ve bu durumun taraflardan biri açısından sözleşmenin devamını ne şekilde çekilmez hâle getireceğinin somutlaştırılması durumunda, bu hüküm kural olarak geçerli olacaktır.^[81] Örneğin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin yayınladığı matbu sözleşmede “Prim tahsil etmeye yetkili Acente’nin, bir faaliyet dönemi içinde üç kez önceki ayda topladığı primlerin tamamını kararlaştırılan vadede Şirket’e ödememesi üzerine yapılan uyarıya

[80] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2016/10306, K. 2018/2816, 17.04.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[81] Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 25.1.

rağmen ödeme yapmaması” haklı sebep olarak kararlaştırılmıştır.^[82] Bununla birlikte, haklı sebebin belirlenmesine ilişkin anlaşmalar, bu sebebi mutlak şekilde haklı sebep hâline getirmese de, belirli bir durumun, fesih açısından haklılığını değerlendirmede kullanılacaktır. Başka bir deyişle, bu anlaşma, tarafların münferit olgu hakkındaki düşüncelerini belirten bir işaret olarak algılanabilir. Dolayısıyla tarafların hangi olguları aralarındaki borç ilişkisinin devamı için haklı veya haksız gördüklerine dair iradelerinin ortaya çıkması haklı sebebin değerlendirilmesinde nazara alınır.^[83] Ayrıca belirli sebeplerin haklı sebep olarak sayılması, sözleşmede kararlaştırılmayan diğer sebeplerin haklı sebep olmasını da engellemez.^[84] Buna karşılık, Sigorta Acenteliği Yönetmeliği m. 15/3’te sözleşmenin feshine neden olan haklı sebeplerin acentelik sözleşmesinde açıklanacağı ve sigorta şirketinin sözleşmede yer vermediği bir hususu haklı sebep olarak dayanak gösteremeyeceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce her ne kadar bu hüküm, acenteleri korumak amacıyla getirilmiş olsa da sigorta şirketlerinin haklı sebeple fesih hakkını ortadan kaldıramaz. Zira haklı sebeple fesih hakkı kanunla düzenlenmiştir ve normlar hiyerarşisi gereği yönetmelikle böyle bir hüküm getirilemez. Keza hükmün zayıfın korunması düşüncesine dayanması da bu görüşümüzü değiştirmez; çünkü haklı sebep somut olayın şartlarına göre belirlenir. Dolayısıyla sözleşmenin başında öngörülemeyen bir durum daha sonradan ortaya çıkabilir.

Acentelik sözleşmesinde bazı sebeplerin haklı sebep oluşturmayacağı da düzenlenebilir. Öğretide bir görüşe göre fesih sebebi olamayacağı kararlaştırılan bu olgular, somut objektif şartlara göre, bir tarafın sözleşmeyle bağlı tutulmasını çekilmez hâle getirmişse, tarafların anlaşmasına rağmen, haklı sebeple feshi mümkün kılabilir. Zira önemli olan fesih anındaki objektif durumun dikkate alınmasıdır.^[85] Diğer görüşe göre, objektif olarak haklı sebep sayılan bazı olay veya davranışların, sözleşmeyle bu niteliğinin

[82] Bkz. <https://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=2481&clst=DuyurularListesi>, Erişim Tarihi: 30.04.2021.

[83] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 165. Tarafların acentelik sözleşmesinde haklı sebep olarak belirli bir konuya açıkça özel önem vermeleri, kanunu yorumlarken, menfaatleri tartarken ve makullüğü incelerken dikkate alınacaktır. Bkz. Löwisch, *HGB*, § 89a N 137.

[84] Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2c; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 29.

[85] Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 165; Hopt, *HGB*, § 89a N 28.

kaldırılması mümkündür. Bununla birlikte, böyle bir durumda yapılan düzenlemenin fesih hakkının özünü zedeleyip zedelediği ayrıca incelenmeli, hakkaniyet gerektiriyorsa bu tür kayıtlar geçersiz sayılmalıdır.^[86] Kanaatimizce de taraflarca bazı olay veya davranışların haklı sebep sayılmayacağı kararlaştırılabilir. Böyle bir anlaşma kural olarak geçerli olmakla birlikte, sözleşmede haklı sebep olmayacağı kararlaştırılan davranış veya olayın mutlak olarak haklı sebep sayılmasını engellemez. Şayet somut olayın koşulları gerektiriyorsa hâkim böyle bir anlaşmaya rağmen söz konusu davranış veya olayı haklı sebep olarak kabul edebilir. Kanaatimizce böyle bir anlaşmanın önemi, haklı sebebin oluşmasında aranacak ağırlığa etkisidir. Başka bir deyişle, acentelik sözleşmesinde ilgili sebebin hiç kararlaştırılmamış olması hâlindeki değerlendirme kriterleri ile kararlaştırılmış olması hâlinde haklı sebebe hükmedilmesi için aranacak gereklilikler farklı olacaktır.

E) HAKLI SEBEP ÖRNEKLERİ

1- Genel Olarak

Haklı sebeplere ilişkin örnek bir liste vererek haklı sebeplerin baştan genel olarak tespiti mümkün değildir. Zira bir sebebin acentelik sözleşmesini derhal sona erdirmek için yeterli olup olmadığının belirlenmesinde somut olayın bütün özelliklerinin dikkate alınması gerekir.^[87] Başka bir deyişle, ne “mutlak fesih gerekçeleri” ne de tersine, haklı sebeple feshi kesinlikle haklı kılmayacak gerekçeler vardır.^[88] Nitekim haklı sebep, hâkime takdir yetkisi sağlayan kapsamlı ve belirsiz bir hukuki kavram olarak tasarlanmıştır.^[89] Sebebin haklı olup olmadığını, yani bu sebeple sözleşmenin sona erdirilmesinin dürüstlük kurallarına uygun olup olmadığını, TMK m. 4 uyarınca somut olayı inceleyen hâkim takdir eder. Hâkim borca aykırı davranışın niteliğini, bunun sözleşme ve taraflar arasındaki güven ilişkisine yaptığı etkiyi ve sözleşmenin amacı ve yapısı ile somut olayın tüm özelliklerini göz

[86] Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 49.

[87] Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 49; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 247; Bozer ve Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 166; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 210; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 13.

[88] Hopt, *HGB*, § 89a N 9; Löwisch, *HGB*, § 89a N 12; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 12.

[89] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 13.

önünde tutarak bir sonuca varmalıdır.^[90] Örneğin Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta,^[91] davalı, sözleşmeyi haklı sebeplerle feshettiğini ileri sürmüş; ancak mahkeme davalının ileri sürdüğü sebeplerin gerçekten mevcut olup olmadığı ve haklı bir sebep teşkil edip etmediği konusunda yeterli araştırma yapmadan, salt sözleşmeyle kendisine tanınan tek taraflı fesih hakkı olduğu ve feshin de sözleşmeye uygun yapıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Yargıtay, “6762 sayılı Ticaret Kanunu^[92] m. 133 uyarınca, haklı sebeplerin varlığı hâlinde sözleşme her zaman feshedilebilecek olduğuna göre, mahkemece öncelikle davalının fesih için ileri sürdüğü sebeplerin haklı sebep olup olmadığı hususu değerlendirilerek haklı ya da haksız feshin varlığının tespiti gerektiği” gerekçesiyle hükmü, davacı yararına bozmuştur. Bununla birlikte, literatürde yer alan örnekler hâkim açısından rehberlik görevi görür.^[93] Bu bağlamda aşağıda haklı sebep oluşturabilecek durumlara genel hatlarıyla değinilmekte birlikte, özellikle uygulamada çok fazla karşılaşılan durumlar ayrıntısıyla ele alınacaktır.^[94]

2- Müvekkilin İleri Sürebileceği Haklı Sebep Örnekleri

a) Temel Sözleşme Yükümlülüklerinin İhlal Edilmesi

Acentenin temel sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmemesi, müvekkilin acentelik sözleşmesini feshetmesi için haklı sebep oluşturabilir.^[95]

[90] Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 97; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 247; Bozer ve Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 166; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 210; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 13.

[91] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2016/9009, K. 2018/3615, 16.05.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[92] Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6762, Kabul Tarihi: 29.06.1956, RG. 09.07.1956-9353.

[93] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 32; Busche, *HGB*, § 89a N 18; Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Feshi*, 99.

[94] Müvekkil ve acente açısından ortak olabilecek haklı sebep örnekleri anlatımda tekrar olmaması adına sadece müvekkilin ileri sürebileceği haklı sebep örnekleri bölümünde incelenecektir.

[95] Löwisch, *HGB*, § 89a N 65; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 44; Hopt, *HGB*, § 89a N 17.

Bu konuda özellikle TTK m. 109 ilâ 112 yol gösterici olacaktır; ancak acentenin sadece kanundan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi, söz konusu ihlali haklı sebep hâline getirmez. Bu ihlalin haklı sebep için aranan objektif ve sübjektif ağırlığa da sahip olması gerekir. Öğretide acentenin müvekkili adına tahsil ettiği paraları göndermemesi,^[96] tekel hakkının ihlali, ticaret yerini kendisine bırakılan tekel bölgesi dışında başka bir bölgeye nakletmesi,^[97] sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar,^[98] komisyonların yanlış faturalandırılması,^[99] ticari sırların açıklanması,^[100]

[96] Davacının tahsil ettiği primleri davalı şirkete ödememesinin haklı sebep oluşturduğu hususunda bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2016/2220, K. 2017/4433, 18.09.2017, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021. Dava, acentenin sigortalılardan tahsil ettiği primleri zimmetinde tutarak sigorta şirketine intikal ettirmemesinden kaynaklanmaktadır. Acentelik sözleşmesinin feshedilmesine neden olan şey de budur ve fesheden lehine haklı bir sebep oluşturmaktadır. Bkz. İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/1210, K. 2019/1257, 02.10.2019, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[97] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239.

[98] Acentenin, siparişlere müşterinin gerçekte sipariş ettiğiinden daha fazla mal girerek sahte siparişler yoluyla komisyon ödemeleri yapması sözleşmeden doğan sadakat yükümlülüğünün önemli bir ihlali olduğu hususunda bkz. Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 45. Acentenin müşteriye verilmeyen bir malzemeye ilişkin bedelin faturaya yansıtılması üzerine uyarılması, sonrasında yine müşteriye verilmeyen bir hizmetin fatura edilmesi ve başka bir müşteriye de hizmet verilmediği hâlde uçak kargo faturası düzenlenmesi haklı sebeptir. Bkz. İstanbul 12. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/2576, K. 2010/1232, 26.11.2020, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021. Acentenin portföyündeki poliçelerini acentelik sözleşmesinin son bulmasından önce başka sigorta şirketlerine kaydırması sözleşmenin feshi için haklı sebep oluşturur. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2015/13042, K. 2017/1342, 07.03.2017, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 29.04.2021. Acentenin, müvekkilinin çalışmadığı bir alanda, onun acentesi olduğunu gösterir şekilde yabancı bir sigorta şirketinin evraki üzerine kaşe ve imza atarak, bu firmanın poliçelerinin de müvekkilinin teminatı altında olduğu konusunda muhatapları nezdinde intiba oluşturmasının haklı sebep oluşturacağı hususunda bkz. İstanbul 13. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/830, K. 2019/1098, 11.09.2019, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[99] Acentenin daha yüksek bir komisyon elde etmek için kasten yanlış muhasebe tutması haklı sebep oluşturur. Bkz. Busche, *HGB*, § 89a N 19.

[100] Bu, müvekkilin açıklama sonucunda zarar görüp görmediğine bakılmaksızın geçerlidir. Bkz. Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 44.

acentenin müvekkilinin itibarını sarsıcı söylentiler yayması haklı sebebe örnek olarak gösterilmektedir.^[101] Keza acentenin müvekkilin talimatlarına aykırı davranması da haklı sebep oluşturabilir. Buna göre acentelik ilişkisinde müvekkil, acentenin bağımsız tacir yardımcılığı niteliğine aykırı düşmeyecek şekilde talimat verebilir. Örneğin müvekkil acenteye hangi malların öncelikle satılmasının uygun olacağı konusunda, sözleşme koşulları ve satış fiyatını belirleme yöntemi hakkında talimat verebilir. Acente, bu tür talimatlara uymakla yükümlüdür.^[102] Buna karşılık, acentenin bu talimatlara açıkça karşı çıkması ve bu sebeple satışı engellemesi haklı sebep oluşturur.^[103] Örneğin müvekkil sigorta başvuruları işlenirken veya ürün yelpazesi değiştiğinde acentenin müşterilere düzenli ziyaretlerde bulunması ile ilgili talimatlar vermiştir. Acente bu talimata haklı bir gerekçesi olmaksızın ısrarla uymamışsa, bu durum sözleşmenin feshi açısından haklı sebeptir.^[104] Ayrıca acente, sözleşmeden kaynaklanan ifa borcunu kusurlu bir şekilde yerine getirmese, bu durum da haklı sebep oluşturabilir.^[105] Örneğin acentenin müşterinin kredi verilebilirlik durumunun eksikliğinin farkında olmasına rağmen, aracılık yapması sözleşmenin feshi için haklı sebep oluşturur. Keza kişisel hizmet ilkesinin ihlali, bir aracın sözleşmeye aykırı özel amaçlarla kullanılması, alkol tüketiminden dolayı ehliyet kaybı da haklı sebep oluşturur.^[106] Son olarak acentenin haber verme yükümlülüğünü ihlal etmesi fesih için haklı sebep oluşturabilir. Buna göre, acente aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkili adına yapmaya ve bunları kabule

[101] Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 50-51; Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 89; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 247-248; Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2b; Busche, *HGB*, § 89a N 19.

[102] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 227.

[103] Hopt, *HGB*, § 89a N 17; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 44; Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 89; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 247; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 51.

[104] Hopt, *HGB*, § 89a N 17.

[105] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 41; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 41.

[106] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 41.

yetkilidir (TTK m. 105/1). Acente kendisine yapılan bu ihtar ve ihbarları, vakit geçirmeden müvekkiline bildirmekle yükümlüdür. Keza acente, bölgedeki piyasanın ve müşterilerin finansal durumunu, şartlarını, bunlarda meydana gelen değişiklikleri ve yapılan işlemlere ilişkin olarak müvekkilini ilgilendiren bütün hususları ona zamanında bildirmek zorundadır (TTK m. 110/1). Bu durumun haklı sebep oluşturması, sadece acentenin haber verme yükümlülüğüne uymayı reddetmesi durumunda değil, aynı zamanda ihmal nedeniyle yetersiz raporlama durumunda da geçerlidir. Örneğin acentenin ticaret şirketi olması ve tür değişikliği sonucunda sorumluluğun sınırlandırılması konusunda müvekkili bilgilendirmemesi durumunda da bildirim yükümlülüklerinin ihlali söz konusudur. Acente, çıkar çatışmasına veya hastalığa yol açan başka bir faaliyeti bildirmese de aynıysa geçerlidir.^[107] Bu yönde bir ihlale karar verilirken, TTK m. 110 uyarınca bildirim gerekli olup olmadığı da dikkate alınmalıdır. Buradaki sınır, acentenin kişisel bağımsızlığının ihlalidir ve bu, günlük bildirim yükümlülüğünde söz konusu olabilir.^[108]

Bununla birlikte, sadece acentenin müvekkile olan borcunu ödememesi haklı sebep oluşturmaz. Zira öncelikle borcun tutarının acentelik sözleşmesi bağlamında önemsiz olmaması gerekir. Nitekim Yargıtay taraflar arasındaki ilişki süresini dikkate alarak borçlu olunan tutarın az olmasının haklı sebep oluşturmayacağına karar vermiştir.^[109] Bunun yanı sıra, müvekkilin acenteyi uyarması ve acentenin borcunu ifa etmesi için gerekli hukuki prosedürün de uygulanması gerekir.^[110] Bu konuda Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[111] müvekkil, acentenin kendisine borcu bulunması sebebiyle acentelik sözleşmesini haklı sebeple feshetmiştir. Yerel mahkeme davacı acentenin,

[107] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 36; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 42.

[108] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 36.

[109] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2019/1475, K. 2020/1949, 24.02.2020, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 24.04.2021. Kararın tam metni için bkz. yuk. C. 1. Sebebin Objektif Ağırlığa Sahip Olması, dpn 41'e ilişkin metin.

[110] Uyarıya rağmen uzun bir süre boyunca önemsiz olmayan bir meblağ ile borcunu ödememesinin haklı sebep oluşturacağı yönünde bkz. Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 44.

[111] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2015/15206, K. 2016/4748, 27.04.2016, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 25.04.2021.

davalı müvekkiline olan borcunu ödemediğinden taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ve sözleşmenin davalı açısından çekilmez bir hâle geldiğini belirtmiştir. Yargıtay acentenin borçlu olması sebebiyle sözleşmenin feshedilebilmesi için TBK'nin ilgili maddelerinin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre, TBK m. 123 uyarınca ancak acentenin temerrüde düşmüş olması ve davalının ise, borcun ifa edilmesi için uygun bir süre vermesi veya TBK m. 124 uyarınca uygun bir süre verilmesine gerek olmadığını ispat etmesi gerekir. Oysa yerel mahkeme, bu konuda hiçbir inceleme ve değerlendirme yapmaksızın sadece acentenin borcu bulunduğu gerekçesiyle feshin haklı olduğunun kabul etmiştir. Yargıtay bu kabulü doğru görmemiş ve mahkemenin kararını bozmuştur.

b) Ciroda Düşüş veya Ciro Hedeflerine Ulaşamama

Acentenin, diğer acenteler ile karşılaştırıldığında yalnızca ortalamanın altında bir ciro^[112] (kazanç) sağlanması veya geçmiş yıllara göre ciroda düşüş olması kural olarak haklı sebeple fesih imkânı sağlamaz.^[113] Zira sözleşmede özel olarak gösterilmedikçe, acente belli bir süre içinde belli sayıda aracılık faaliyetinde bulunmak ya da sözleşme yapmakla yükümlü değildir. Onun borcu, aracılık veya sözleşme yapılması hususunda çaba göstermekten ibarettir.^[114] Acentenin cirosunun düşmesinin haklı sebep olarak kabul edilebilmesi için somut olayın özelliklerine göre, bu durum taraflar için ilişkinin devamını gerçekten çekilmez hâle getirmelidir.^[115] Başka bir deyişle, tarafların acentelik sözleşmesinde belirtilen borçlarını tam olarak icra etmelerine rağmen beklenen cironun elde edilememesi sözleşmenin feshi için haklı sebep

[112] Ciro, sözlük biliminde “satış hacmi” olarak tanımlanmaktadır [Türk Dil Kurumunun sitesi için bkz. <https://sozluk.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 08.05.2021]. Bununla birlikte, uygulamada ciro, bir işletmenin masrafları düşüldükten sonra elde ettiği kazanç anlamında kullanılmaktadır. <https://www.milliyet.com.tr/uzmanpara/ciro-nedir-turleri-nelerdir-ciro-nasil-hesaplanir-6383659> Erişim Tarihi: 08.05.2021]. Uygulamayla bütünlük sağlamak amacıyla çalışmada “kazanç” yerine “ciro” kavramı tercih edilmiştir.

[113] Löwisch, *HGB*, § 89a N 73; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 42; Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2b; Hopt, *HGB*, § 89a N 17; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48.

[114] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 225; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 110-111; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 42.

[115] Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 48.

oluşturmaz.^[116] Nitekim somut olayda^[117] acentenin son iki yıldır kendisine verilen hedefleri gerçekleştirememesi ve bu sebeple müvekkiline zarar vermesi sebebiyle, müvekkil acentelik sözleşmesini feshetmiştir. Yargıtay kararında, bu durumu haklı sebep olarak görmemiştir. Benzer şekilde BAM'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[118] davalı taraf davacı ile olan acentelik sözleşmesinin haklı sebeple fesih gerekçesi olarak, davacı acentenin kendisine verilen hedeflerin altında kalmış olmasını göstermiştir. Bu durumun müvekkili şirketi zarara uğrattığını ve aradaki güven ilişkisinin temelden sarsılmış olduğunu iddia etmiştir. BAM, bu hedeflerin acente bakımından bir borç veya yüküm olmadığı, ulaşılmaması istenen hedef ve niyet açıklaması niteliği gösterdiğini belirtmiştir. Keza BAM'a göre belli branşlarda azalmanın özellikle piyasa daralması ve aşırı rekabetin olduğu son yıllarda acente bakımından bir özensizlik veya güven sarsıcı durum olarak değerlendirilemez. Bu hedeflerin belirtilmesi bir niyet açıklaması niteliğindedir ve belli hedeflere ulaşamamanın davalı şirketin zarar görmesine yol açan bir borca aykırılık oluşturmaz. BAM, ilk derece mahkemesince bilirkişi raporuna göre, davalının davacı acentenin hedeflerin altında kaldığı gerekçesiyle sözleşmenin haklı fesih sebebi olarak ileri sürdüğü olguların yerinde olmadığına belirlendiği de dikkate alındığında, ilk derece mahkemesi karar gerekçesine göre davalı vekilinin bu yöndeki istinaf nedeni de yerinde olmadığına karar vermiştir.

[116] Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2b.

[117] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2016/12570, K. 2018/6010, 04.10.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 01.05.2021. Keza benzer bir uyuşmazlıkta da müvekkil, acentenin sözleşmede yer alan istihsal (üretim) hedeflerine uygun üretim yapmaması ve tahsilat prensiplerine uymaması sebebiyle acentelik sözleşmesini feshetmiştir. Yerel mahkeme sözleşmenin haksız olarak feshedilmesi sebebiyle tazminata hükmetmiştir. Yargıtay da uyuşmazlığı tazminatın miktarı açısından incelemiş diğer hususlarda yerel mahkemenin kararını hukuka uygun bulmuştur. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2014/6176, K. 2014/11839, 23.06.2014, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 02.05.2021.

[118] İstanbul 13. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2017/1032, K. 2018/517, 30.05.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi 04.05.2021. Müvekkil, acentenin performansının düşük olması sebebiyle teknik olarak zarar ettiğini ileri sürerek sözleşmeyi feshetmiştir. Yerel mahkeme ve BAM, performans olumsuzluğunun davacıya ait olmaması ve müşterilerden kaynaklanması sebebiyle haklı sebep oluşturmayacağını kararlarında belirtmiştir. Bkz. İstanbul 12. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2017/634, K. 2018/157, 01.03.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

Buna karşılık, BAM'ın önüne gelen diğer bir uyuşmazlıkta^[119] müvekkil, acentenin sözleşme gereğince kendisine senenin başında yazılı olarak bildirilen hedefleri gerçekleştirmemiş olması nedeniyle taraflar arasındaki sözleşmeyi feshetmiştir. İlk derece mahkemesi bilirkişiler tarafından yapılan hesaplamalara göre acentenin belirlenen hedefleri fazlasıyla gerçekleştirdiği anlaşıldığı için müvekkilin feshinin haksız olduğuna kanaat getirmiştir. BAM ilk derece mahkemesinin yaptığı tespiti haklı bulmuş; ancak denkleştirme isteminin doğru hesaplanmaması gerekçesiyle davanın yeniden görülmesi için ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Kanaatimizce bu kararın gerekçesi yerinde değildir. Zira acentenin sadece belirlenen ciro hedeflerine ulaşamaması, bu durumu acentelik sözleşmesinin sona ermesi açısından haklı sebep sayılmasını sağlamaz. Dolayısıyla ilk derece mahkemesinin acentenin belirlenen hedefleri gerçekleştirdiği gerekçesiyle sebebin haksız olduğuna karar vermesi yerinde değildir. Bununla birlikte, acentenin ciro düşüklüğü devamlılık arz ediyor ve acentenin kusurlu bir şekilde görev ihlaline dayanıyorsa haklı sebep oluşturabilir.^[120] Zira ciro düşüklüğünün geçici olması durumunda haklı sebebin sübjektif ağırlığı oluşmaz.

Taraflar acentelik sözleşmesinde asgari bir ciro hedefi belirlemiş olabilirler. Sözleşmeyle belirlenmiş olsa bile, sadece asgari ciro hedefine ulaşamama haklı sebep oluşturmaz.^[121] Zira tek başına bu durum haklı sebebin objektif ve sübjektif ağırlığını taşımaz. Buna karşılık Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta^[122] belirsiz süreli acentelik sözleşmesi yapılmış ve sözleşmede

[119] İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/2322, K. 2020/1215, 19.11.2020, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[120] Hopt, *HGB*, § 89a N 18; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 42, 47; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 50 dipnot 111.

[121] Löwisch, *HGB*, § 89a N 69; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 42; Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2b; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 875.

[122] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2015/10067, K. 2015/13571, 16.12.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 28.04.2021. Benzer şekilde Yargıtay'ın önüne gelen somut olayda taraflar arasında düzenlenen acentelik sözleşmesinde üretimin benzer durumdaki acentelerin altına düşmesi sözleşmeyi sona erdirecek haklı sebepler arasında sayılmıştır. Sözleşmenin 11. maddesi uyarınca, acentenin üretiminin benzer durumdaki acentelerin normal üretimlerinin altına düşmesi ve şirketçe yapılan ihtarla rağmen, acentenin üretimini makul bir süre içinde tekrar beklenen düzeye çıkaramaması acentelik sözleşmesinin feshi için haklı sebep oluşturacaktır. Müvekkil

üretim hedefine uyulmamışsa davalının her zaman tazminatsız fesih hakkına sahip olacağı kararlaştırılmıştır. Davalı müvekkil, yetersiz üretim nedeniyle akdi feshettiğini acenteye bildirmiştir. Yerel mahkeme acentenin kusurunun haklı fesih sebebi olabileceğine ancak, üretim yetersizliğinin acentenin kusuru olarak kabul edilmesinin hakkaniyete uygun olmadığına, bu itibarla davacının, davalıdan portföy tazminatı ile komisyon alacağı talep edebileceğine karar vermiştir. Yargıtay, taraflar arasında akdedilen sözleşmenin “Sözleşmenin süresi ve feshi” başlıklı 23/1-c maddesindeki “şirket tarafından uygun görülen üretim hedeflerine uymaması” ibaresinden ne anlaşılması gerektiğinin somut olayda incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay’a göre davacı sigorta acentesinin faaliyet gösterdiği yerleşim merkezinde eşdeğer sigorta acentelerinin hedeflenen performansı belirlenip, davacı tarafca bu hedeflerin tutturulup tutturulmadığı, davalının sözleşmeyi feshinin haklı olup olmadığı değerlendirilerek, bunun sonucuna göre bir karar vermek gerekir. Oysa yerel mahkemenin, anılan hususları dikkate almaksızın yanılığılı değerlendirmeye dayalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır. Bu sebeple Yargıtay, kararı davalı yararına bozmuştur. Keza BAM da önüne

bu düzenlemeye dayanarak acentelik sözleşmesini feshetmiştir. Davalı tarafından davacı acenteye gönderilen 21.11.2012 tarihli ihtarnamede, davacı acente üretiminin, şirket acentelerinin üretim ortalamasından ve üretim hedefinden oldukça uzak seyrettiği ve acente portföyünün ağırlıklı olarak kaza branşından oluştuğu ileri sürülerek bir ay sonra sözleşmenin feshedileceği bildirilmiştir. Bunun üzerine acente, feshin haksız olduğunu belirterek denkleştirme istemi ve diğer zararlarının tazminini talep etmiştir. Yerel mahkeme, davalının, taraflar arasında düzenlenen acentelik sözleşmesinin 11. maddesine dayanarak sözleşmeyi sona erdirdiğini ve bu durumun haklı sebep oluşturduğunu belirterek davanın reddine karar vermiştir. Yargıtay üretim ortalaması belirlenirken davacı acenteye benzer hangi acentelerin baz alındığı, üretim ortalamasının davacı acentenin bulunduğu ilçe şartlarında ne olması gerektiği ayrıca acente portföyünün kaza branşı haricinde diğer branşlarda ortalamasının ne olması gerektiği belirtilmemiştir. Bu durumda, mahkemece, ihtarnamenin taraflar arasındaki sözleşmeye uygun olup olmadığı, davacı acentenin üretim ortalamasını yakalaması için verilen sürenin acentenin bulunduğu ilçe şartlarında makul olup olmadığı konusunda, ilçe şartlarında diğer emsal acentelerin üretim ortalamalarını da değerlendiren bilirkişi raporu alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yanılığılı değerlendirmeye dayalı yazılı gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2015/5683, K. 2015/12737, 30.11.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 03.05.2021.

gelen bir uyuşmazlıkta^[123] acentenin sözleşmede öngörülen üretim hedeflerini tutturamadığının açıkça belirlendiği, bu durumda davacının verilen satış hedeflerine uymaması (m.22/E) nedeniyle davalının sözleşmenin 22. maddesindeki düzenleme uyarınca acentelik sözleşmesini haklı olarak feshettiği sonucuna ulaşmıştır. Kanaatimizce her iki karar da yerinde değildir. Zira haklı sebebin varlığı için davranış veya olayın objektif ve sübjektif açıdan belirli bir ağırlığa ulaşması gerekir. Kararlarda somut olay açısından acentelik ilişkinin süresi, acentenin daha önceki başarıları, tarafların menfaati ve bu durumun acentelik ilişkisini çekilmez hâle getirip getirmediği tartışılmamış; sadece sözleşmede yer alması sebebiyle bu durum haklı sebep sayılmıştır. Ayrıca acentenin her şeyi yapmasına rağmen belirli hedefi tutturamamasının haklı sebep sayılması dürüstlük kuralıyla da bağdaşmaz. Keza böyle bir durum, acente karşısında güçlü bir konumda olan müvekkilin sözleşme ilişkisinden kolayca kurtulmasına sebep olur ve haklı sebeple feshin son çare olması ilkesine aykırılık oluşturur. Nitekim BAM önüne gelen bir davada^[124] aynı gerekçelerle portföy azalmasını, sözleşmenin haklı feshine sebep olarak görmemiştir.

Kanaatimizce sözleşmede kararlaştırılan belirli bir ciro hedefine ulaşamamanın haklı sebep sayılması için öncelikle bu hedefin sektördeki diğer acentelerle karşılaştırılınca makul düzeyde olması gerekir. Başka bir deyişle, tarafların acentenin belirli bir süre içinde önceden belirlenmiş minimum ciroya ulaşmasını öngören hukuki olarak geçerli bir asgari ciro anlaşması yapmış olmaları gerekir.^[125] İkinci olarak bu başarının gerçekleşmemesi durumunun yaptırımı olarak acentelik sözleşmesinin derhal feshedilmesi kararlaştırılmış olmalıdır. Üçüncü olarak bu yaptırımın acentenin kusurlu davranışına bağlı olması veya acenteye atfedilebilir bir sebebe dayanması gerekir.^[126] Örneğin acentenin yükümlülüklerini sürekli olarak ihmal etmesi,

[123] İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/1111, K. 2019/766, 24.05.2019, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[124] İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/30, K. 2018/504, 17.05.2018, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021. Kararın tam metni için bkz. yuk. D. HAKLI SEBEP KONUSUNDA TARAFLARCA ANLAŞMA YAPILIP YAPILAMAYACAĞI, dpn. 76'ya ilişkin metin.

[125] Löwisch, *HGB*, § 89a N 69.

[126] Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 43; Löwisch, *HGB*, § 89a N 69.

personelini yetersiz şekilde denetlemesi veya aracılık sırasında kredi değerlendirme yükümlülüğünü ihlal etmesi sebebiyle ciro hedefine ulaşamaması gibi. Son olarak somut olayın tüm koşulları göz önüne alındığında, belirli bir durumda asgari ciroya ulaşamama sözleşmenin derhal feshi için haklı sebep olarak sayılmalıdır.^[127]

c) Rekabet Yapmama Borcuna Aykırılık

Acente, acentelik sözleşmesi süresinde tekel hakkını düzenleyen TTK m. 104 ve acentenin müvekkilinin menfaatini korumakla yükümlü olduğunu düzenleyen TTK m. 109 hükümleri uyarınca, aksi taraflarca yazılı olarak kararlaştırılmadıkça, sözleşmede zikredilmese dahi kanunen rekabet yapmama borcu altındadır.^[128] Acente tarafından rekabet yapmama borcunun ihlali, sözleşmeye bağlı sadakat ve menfaatlerin korunmasına ilişkin yükümlülüklerinin ciddi bir şekilde ihlal edilmesine yol açar. Bu ihlal genellikle haklı sebep oluşturur.^[129] Rekabet yapmama borcuna aykırılık, acentenin kendi müvekkiliyle rekabet etmesi veya müvekkilin bir rakibi için çalışması durumunda ortaya çıkar. Acente, müvekkilin işiyle kısmen örtüşen bir sektörde bulunan yabancı bir müvekkil için çalışıyorsa, kabul edilemez bir rekabet etkinliği oluşacaktır.^[130] Acente tarafından sözleşmeye göre satılacak rakiplere ait ürünler ile müvekkilin ürünlerinin kullanılma amacı müşteriler açısından aynıysa, fiili anlamda rekabet durumu vardır. Bununla birlikte, ürünlerin kimlik, benzerlik ve hatta fiyat veya kalite açısından karşılaştırılabilir olması ve ürün yelpazesinin örtüşmesi gerekli değildir. Burada belirleyici faktör, müşterinin bakış açısından rekabetçi bir durumun olup olmadığıdır.^[131] Bu durumun haklı sebep sayılması için, müvekkilin zarara uğrayıp uğramadığı veya acentenin rekabet ettiği yer de önemli değildir; müvekkilin çıkarlarını ihlal etmesi yeterlidir. Başka bir

[127] Löwisch, *HGB*, § 89a N 69.

[128] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 51; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 228.

[129] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 34; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 40; Löwisch, *HGB*, § 89a N 78; Busche, *HGB*, § 89a N 19; Hopt, *HGB*, § 89a N 19; Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 89; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 247; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 49; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 211.

[130] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 34.

[131] Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 41.

deyişle, burada önemli olan acentenin değil, müvekkilin faaliyet alanıdır. Bu sebeple, bir akaryakıt istasyonu kiracısının sözleşmeli benzin istasyonuna yetmiş kilometre mesafede rekabet faaliyetine başlaması rekabetçi bir faaliyet oluşturur.^[132] Keza, bu durumun haklı sebep oluşturabilmesi için sözleşmede bir rekabet maddesinin bulunması da gerekli değildir^[133]; ancak sözleşmeyle böyle bir yasağın kabul edilmesi hâlinde bu davranış kural olarak haklı sebep oluşturur.^[134] Buna karşılık, müvekkil acentenin kendisiyle rekabet içeren faaliyetini sözleşmesinin başında bilmesine rağmen buna itiraz etmemişse, daha sonradan bu durumun haklı sebep olduğunu iddia edemez. Zira sebep, haklı sebebin varlığında aranan sübjektif ağırlığı kaybetmiştir. Nitekim BAM, önüne gelen bir uyumsuzlukta,^[135] birden fazla müvekkille çalışan acente açısından, sözleşme kurulurken bu durumdan haberdar olan davalı şirketin, sonradan bu durumun haklı sebep olduğunu iddia etmesinin iyi niyet kuralları çerçevesinde korunamayacağını belirtmiştir.

d) Hakaret Suçu ve Diğer Cezai Suçlar

Acente tarafından işlenen hakaret suçu veya diğer suçlar, fesih için haklı bir sebep oluşturabilir.^[136] Bunun için, hakaretin acentelik ilişkisinin devamını müvekkilden beklenemeyecek hâle sokacak kadar ciddi olup olmadığı her zaman kontrol edilmelidir. Örneğin zorlu bir iş tartışması sırasında ve büyük bir heyecanla yapılan aşağılamalar somut olayın koşullarında haklı sebep oluşturmayabilir. Bununla birlikte, hakaret özellikle müvekkilin diğer çalışanlara karşı yetkisini zayıflatıyorsa fesih için haklı bir sebep olabilir.^[137] Hakaretin müvekkilin kendisine mi yoksa yönetim kadrosuna mı yönelik

[132] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 34.

[133] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 34.

[134] Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 40.

[135] İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2018/1827, K. 2020/107, 06.02.2020, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[136] Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 45; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 46; Busche, *HGB*, § 89a N 19; Hopt, *HGB*, § 89a N 17; Gautschi, *BK*, Art. 418r N 2b; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 51.

[137] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 50.

olduğunun haklı sebebin tespitinde önemi yoktur. Keza müvekkilin ana müşterisine karşı bir suç işlenmesi de haklı bir sebep olabilir.^[138]

Bunun yanı sıra, müvekkilin acenteye olan güvenini tamamıyla sarsıcı belirli suçlar da haklı sebep oluşturur. Örneğin toplanan müşteri parasının zimmete geçirilmesi veya kötüye kullanılması ya da özellikle acentenin müvekkile sahte imzalı bir sözleşme sunması durumunda bunlar haklı sebep oluşturur.^[139]

e) Acentenin Ortaklarına veya Yapısına İlişkin Değişiklikler

Acentelik faaliyeti gerçek veya tüzel kişi tarafından yerine getirilebilir.^[140] Zira TTK'de bunu engelleyen herhangi bir hüküm yoktur. Acentelik faaliyetinin bir ticaret şirketi tarafından meydana getirilmesi durumunda, bir ortağın ayrılması kural olarak haklı sebep oluşturmaz. Bununla birlikte, istisnai durumlarda, bir ortağın acenteden ayrılması, fesih için haklı sebep teşkil edebilir.^[141] Örneğin ayrılan ortak, aynı zamanda şirketin genel müdürü veya çalışanı olarak yer alıyor ve müvekkilin bu acenteye çalışmasının sebebi ayrılan ortağın bulunmasıysa bu, haklı sebep oluşturabilir. Keza şirkete yeni bir ortak katılması da kural olarak haklı sebep oluşturmaz.^[142] Buna karşılık, katılan bu ortağın şirkette bulunması müvekkil açısından acentelik sözleşmesinin devamını çekilmez kılıyorsa haklı sebep oluşturabilir. Örneğin müvekkilin husumetli şekilde boşanmış olduğu eski eşinin, müvekkilin iş yaptığı acentelik şirketine ortak olması gibi. Benzer şekilde, müvekkille rekabet hâlinde bulunan bir kişinin de acenteye ortak olması, müvekkil açısından haklı sebep oluşturabilir.^[143]

[138] Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 45; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 46; Hopt, *HGB*, § 89a N 17.

[139] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 46; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 46.

[140] Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 218; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 2-3; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 33; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 5.

[141] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 50; Löwisch, *HGB*, § 89a N 76.

[142] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 50; Löwisch, *HGB*, § 89a N 76; Busche, *HGB*, § 89a N 19. Acente anonim şirkete, payların kontrolünün el değiştirecek şekilde devri haklı sebep oluşturur. Bkz. Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 874.

[143] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 51.

Acentelik faaliyetinin bir şirket tarafından gerçekleştirilmesi durumunda, bu şirketin türünün değişikliği veya birleşme, bölünme veya tür değiştirme gibi yapısal değişiklikleri kural olarak müvekkile haklı sebeple fesih hakkı vermez.^[144] Zira biçim değişikliği, kişisel hizmet yükümlülüğünün ihlali anlamına gelmez. Keza müvekkilin sorumluluk riski, yapısal değişikliklerle artmaz; çünkü müvekkil TTK m. 134 ilâ 194 hükümleri ile yeterince korunmaktadır. Bununla birlikte, tür değişikliği, müteakip tüzel kişiliğin ekonomik olarak zayıflamasına yol açıyorsa, müvekkilin çıkarlarını makul olmayan bir şekilde tehlikeye atıyorsa, fesih için haklı sebep oluşturur.

f) Faaliyetin Durması

Acentenin faaliyetini durdurmasının haklı sebep oluşturup oluşturmayacağına her somut olaya göre incelenmesi gerekir.^[145] Buna göre acente faaliyetini sürekli olarak durdurduysa, bu durum acentenin faaliyetin durmasında kusuru olmasa bile haklı sebep sayılır. Zira müvekkilin sözleşme süresinin veya olağan fesih süresinin sonuna kadar beklemekte herhangi bir menfaati kalmamıştır. Acentenin tutuklanması sebebiyle işyerini kapatması veya felç gibi işlerini yapmasını engelleyen kalıcı bir hastalığa yakalanması ve faaliyetini bu sebeple durdurması gibi durumlar buna örnek gösterilebilir.^[146] Öğretide bir görüşe göre^[147] acentenin faaliyetine kısa süreli ara vermesi de haklı sebep oluşturur. Kanaatimizce kısa süreli ara vermenin haklı sebep sayılıp sayılmayacağına somut olayın koşulları göz önünde tutularak karar verilmelidir. Zira tarafların arasındaki ilişkiye bağlı olarak müvekkil tarafından bu durum haklı sebep görülmebilir ve sebebin sübjektif ağırlığı bulunmayabilir. Ayrıca ekonomik kayıplar nedeniyle faaliyetin

[144] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 52.

[145] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 53; Löwisch, *HGB*, § 89a N 74; Hopt, *HGB*, § 89a N 20; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 4; Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, 541; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 247; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 50.

[146] Acentenin öngörülemeyen bir süre için beklenmedik bir hastalığa yakalanmasının da haklı sebep oluşturacağı hususunda bkz. Hopt, *HGB*, § 89a N 20; Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 211.

[147] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 211.

durdurulması haklı sebep oluşturmaz. Bu durumda müvekkilin olağan fesih süresini beklemesi mantıklıdır.^[148]

Bunun yanı sıra, mücbir sebepler yüzünden işletmenin faaliyeti sürekli olarak durmuşsa bu durum da haklı sebep oluşturur. Mücbir sebep, sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlâline mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır.^[149] Örneğin deprem veya sel yüzünden, acentenin işyerinin tamamen yok olması gibi. Bununla birlikte, mücbir sebepler işletmenin faaliyetini geçici olarak durdurmasına ve ekonomik kaybına sebep olmuşsa, bu durumun haklı sebep oluşturup oluşturmayacağı somut olaya göre değerlendirilmelidir. Bu konuda özellikle covid-19 sebebiyle işletmenin faaliyetindeki değişiklikler incelenebilir. Nitekim öğretilerde Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi ilan edilen Covid-19 salgını “mücbir sebep” olarak nitelendirilmektedir.^[150] Kanaatimizce yalnızca Covid-19’un varlığı, sözleşmenin feshedilmesi için haklı sebep oluşturmaz. Zira bu durumun acentelik sözleşmesini etkilemesi ve sözleşmenin bu sebeple devamını taraflardan beklenemez hâle sokması gerekir. Örneğin acente Covid-19 sebebiyle faaliyetlerine kısa süreli ara vermişse, bu durum çekilmezlik unsuru oluşmadığı için haklı sebep oluşturmayacaktır. Buna karşılık, acente faaliyetini kalıcı olarak durdurmuşsa, bu durum haklı sebep oluşturacaktır. Zira müvekkilin, acentelik sözleşmesinin sonuna kadar beklemesinde menfaati bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, acente ifası mümkün bir borcunu Covid-19’un etkisiyle zamanında ifa edememişse, bu durumda borçlunun temerrüdü hükümleri uygulanır (TBK 117

[148] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 53; Busche, *HGB*, § 89a N 21.

[149] Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 630; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 418.

[150] Yaşar Can Göksoy, “Basiretli İş Adamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (TTK m. 18) Bağlamında Covid-19 Pandemisinin Tacirlerin Sözleşmeden Doğan Yükümlülükleri Üzerindeki Etkileri,” *Yaşar Hukuk Dergisi* 2, no. 2 (2020): 12, 14. Covid-19’un pek çok borç ilişkisi açısından mücbir sebep teşkil ettiği hususunda bkz. Şahin Akıncı, “Covid 19’un Borç İlişkilerine ve Bazı Borçlar Hukuku Sözleşmelerine Etkisi,” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, no: 38 (Covid-19 Hukuk Özel Sayısı, 2020): 62, 65-68; Arzu Oğuz, “Covid 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi,” *Terazi Hukuk Dergisi* 15, no. 166 (2020): 1275, 1284.

vd). Dolayısıyla müvekkilin öncelikle borçlunun temerrüdü hükümlerine başvurması gerekir. Şayet mücbir sebep sürekli nitelikteyse borcun ifası imkânsızlaşır ve borç sona erer (TBK m. 136).^[151] Ayrıca öğretide Covid-19 döneminde uygulanan yasaklar sebebiyle acentenin edimini ifası geçici olarak imkânsızlaşmışsa,^[152] bu durumda da borçlu temerrüdü hükümlerine başvurulacağı ifade edilmektedir.^[153] Bu sebeple, kanaatimizce müvekkilin öncelikle söz konusu hukuki yollara başvurması gerekir. Şayet bu yolları tükettikten sonra bu durum devamlılık arz ediyorsa, acente edimini ifa etmek için hiçbir çaba göstermiyorsa ve acentelik sözleşmesinin devamını müvekkil açısından beklenemez hâle getiriyorsa, haklı sebep oluşturmaldır. Bu bağlamda, Covid-19'un haklı sebep oluşturup oluşturmayacağına somut olayın koşullarına göre karar verilmelidir.

g) Diğer Sebepler

Acente olarak faaliyette bulunabilmek için gereken resmi iznin alınmamış olması da haklı sebep oluşturur.^[154] Nitekim Yargıtay önüne gelen bir uyuş-

[151] Bu durumun, borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlığı oluşturduğu hususunda bkz. Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1003; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 635-636; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, N 1345.

[152] Covid-19 salgının ne zaman biteceği bilinmemekle birlikte, günün birinde biteceği ve hayatın normale döneceği düşünüldüğünde, imkânsızlığın geçici bir imkânsızlık olacağı hususunda bkz. Akıncı, "Covid 19'un Borç İlişkilerine," 72.

[153] Sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmelerde ifaya başlanmış ve fakat bir süre sonra edim yerine getirilemez hâle gelmişse, hâkim görüşüne göre imkânsızlığın sonuçları ortaya çıkar. Fakat edimin sonradan yerine getirilmesi mümkünse imkânsızlık değil temerrüt hükümleri uygulanacağı hususunda bkz. Mehmet Altunkaya, *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2005), 126; Tekinay vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 909; Oğuzman ve Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, N 1345 dpn 171; Akıncı, "Covid 19'un Borç İlişkilerine," 74.

[154] Bozer ve Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 166; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 51. Yerel mahkeme levha kayıt işlemini tamamlamayan herhangi bir sigorta acentesinin poliçe düzenleme imkânının bulunmadığı, levhaya kayıt işlemlerine yönelik olarak zaman sınırlaması olduğu, davacının sabıka kaydının olmasının da gecikmenin sebeplerinden bulunduğu, anılan emredici düzenlemelere istinaden davalının fesihle haklı olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. İbrahim edilen 18/02/2009 tarihli ihtar ile davacı acentenin kayıt işlemini yaptırması talep

mazlıkta^[155] bu durumu açıkça haklı sebep saymıştır. Keza Yargıtay diğer bir uyuşmazlıkta,^[156] acentenin TOBB'da tutulan acentelik levhasında adının kayıtlı olmasına rağmen, müvekkilin bunun aksini iddia ederek sözleşmeyi feshetmesinin, müvekkilin haklı sebep olmaksızın sözleşmeyi feshetmesi olduğu yönünde karar vermiştir.

Öğretide acentenin askere gitmesinin haklı sebep oluşturup oluşturmayacağı hususunda bir tartışma bulunmaktadır. Bir görüşe göre, iki yıllık mecburi askerlik süresi fazla olduğu için, bu durum haklı bir sebep oluşturur.^[157] Diğer bir görüşe göre, bu durum sözleşmeyi sona erdirmeye imkân tanıyacak haklı bir sebep oluşturmaz. Zira askerlik görevinin ifa edilmesi, devletin genel güvenlik ihtiyacına ilişkin olup, niteliklerini taşıyan her Türk vatandaşı tarafından ilgili kanunlarda belirtilen mecburi süre kadar yapılması şarttır. Başka bir deyişle, gerekli nitelikleri taşıyan her Türk vatandaşının askere gidip gitmemesi onun iradesine bağlı olan bir husus değildir. Keza müvekkil, tacir niteliğini haiz olduğu için işlerinde basiretli bir tacir gibi

---

edilmiş, işlemlerin .../02/2009 tarihine kadar gerçekleştirilmesi istenmiş, bunun mümkün olmaması üzerine 18/11/2009 tarihli ikinci bir ihtar ile .../11/2009 tarihine kadar levhaya kayıt işlemi tamamlanmadığı takdirde acenteliğin re'sen feshedileceği belirtilmiştir. Davacı tarafca davalı şirketine 30/09/2009 tarihinde gerekli başvurunun yapıldığı, levhaya kayıt için istenen evrakların Ticaret Odasına teslim edildiği, ilgili oda tarafından .../11/2009 tarihinde Hazine'den görüş istendiği ve bu görüşün beklendiği bildirilmiştir. Yargıtay levhaya yasal sürede kayıt yaptırılmaması fesih sebebi yapılmayıp, ihtarlar ile davalı şirketçe levhaya kayıt için davacı tarafa süreler tanıdığı, davalının ikinci ihtarnamesinden önce davacının 30/09/2009 tarihinde başvurusunu yaptığı, davacı yetkilisinin sabıkasının levhaya kayıt sürecine etkili olmadığı hususu dikkate alınarak; levhaya kayıt sürecinin uzamasında yani davalı tarafca bildirilen sürede kaydın yapılamamasında davacıya yüklenebilecek bir kusur bulunmayıp, feshin haklı olduğu söylenemeyeceğinden işin esasına girilip değerlendirme yapılarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle davanın reddine hükmedilmesi yerinde görülmemiş, kararın davacı yararına bozulması gerekmiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2017/909, K. 2019/446, 17.01.2019, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 01.05.2021.

[155] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 1995/8837, K. 1996/1888, 19.03.1996, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[156] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2014/19227, K. 2015/6733, 12.05.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[157] Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 91 dpn 217.

hareket ederek (TTK m. 18/2) acentelik ilişkisine girdiği kişinin askerlik hizmetini yapıp yapmadığını göz önüne almalı ve en azından sözleşmeye askerlik hizmetinin acentelik ilişkisini sona erdirebilecek haklı bir sebep olduğu yönünde hüküm koymalıdır. Bununla birlikte, askerlik görevinin bitiminde acentelik faaliyetine devam edilmemesi haklı sebep oluşturur.^[158]

3- Acentenin İleri Sürebileceği Haklı Sebep Örnekleri

a) Acentelik Sözleşmesinden Doğan Edim Yükümlülüklerinin İhlali

Müvekkilin, acentelik sözleşmesinden doğan edim yükümlülerine aykırı davranması haklı sebep oluşturabilir.^[159] Müvekkilin acentelik sözleşmesinden doğan borçları genel olarak TTK m. 120'de düzenlenmiştir. Bunlar müvekkilin bilgi ve belgeleri verme borcu, bilgilendirme borcu, acentenin istemeye hak kazandığı ücretin ödenmesi, ücret, avans ve olağanüstü giderler hakkında faiz ödenmesi borcudur. Bunun yanı sıra, acenteyi destekleme, sır saklama ve rekabet etmeme borcu TTK m. 120'de sayılmayan müvekkil borçlarındandır.^[160] Dolayısıyla bu borçların ihlali haklı sebep açısından değerlendirilecektir.

Müvekkil, kural olarak, acentenin aracılık ettiği her işlemi sonuçlandırmak zorunda değildir. Bununla birlikte, acentenin aracılıkta bulunduğu sözleşmeleri yapmaktan keyfi olarak kaçınıyorsa ve bu durum süreklilik arz ediyorsa, bu durum acente açısından haklı sebep oluşturur.^[161] Keza öğretilerde müvekkilin hiçbir gerekçe göstermeden acentelik ücretini ödememesi veya sürekli geç ödemesi, müşterilere sürekli şekilde ayıplı mal göndermesi, acentenin tekel hakkının ihlali, sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar,^[162]

[158] Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 248-249.

[159] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 55; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 50.

[160] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 194 vd.

[161] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 55; Busche, *HGB*, § 89a N 22; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 49.

[162] Müvekkilin acentenin müşterileri ile malları doğrudan kendisinden sipariş etmesi için anlaşması ve dolayısıyla acentenin komisyon kayıplarına uğraması amacıyla girişimde bulunması, sadakatsiz davranış olarak işten çıkarılma için önemli bir neden teşkil etmektedir. Bkz. Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 56.

acentenin iş yapmasının engellenmesi,^[163] müvekkilin asılsız ithamlarda bulunması, tek taraflı olarak acentenin bölgesinin daraltılması haklı sebebe örnek olarak verilmektedir.^[164] Bunun yanı sıra, acentenin sürekli olarak hak kazandığı komisyonun faturalandırılmasında ve ödenmesinde yapılan usulsüzlükler haklı sebep oluşturur.^[165] Zira komisyonların tek taraflı, sözleşmeye aykırı olarak azaltılması, mevcut acentelik sözleşmesinde ciddi bir ihlale yol açar. Bununla birlikte, müvekkilin borçlu olduğu komisyonun bir kısmını alıkoyması, komisyon yükümlülüklerini yerine getirmede yavaş olması ve bu nedenle, bir defaya mahsus görev ihlalleri kural olarak haklı sebep oluşturmaz.^[166]

b) Diğer Sebepler

Haklı sebeple fesih, haklı sebebin fesih beyanı ile muhataba bildirilmesi yükümlülüğü bulunmamaktadır.^[167] Bununla birlikte, bu fesih beyanı,

[163] Müvekkilin herhangi bir uyarı yapmaksızın davacının poliçe düzenlememesi için bilgisayar sisteminin girişini ekran karartmak suretiyle engellemesi ve daha sonra sözleşmeyi feshetmesi, acentelik sözleşmesinin haklı sebep olmadan feshi olduğu için acente denkleştirme istemine hak kazanır. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2014/16850, K. 2015/3124, 09.03.2015, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 04.05.2021.

[164] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 55-59; Busche, *HGB*, § 89a N 22; Hopt, *HGB*, § 89a N 23-24; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 49; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 239; Kayhan, *Acentelik Sözleşmesi*, 249; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 49-50; Kinacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 89.

[165] Busche, *HGB*, § 89a N 22; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 58; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 51; Hopt, *HGB*, § 89a N 22.

[166] Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 58.

[167] Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, 209; Ayan, *Denkleştirme Hakkı*, 52; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 65; Hopt, *HGB*, § 89a N 14; Seliçi, *Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 159-60; Altınok Ormancı, *Haklı Sebeple Feshi*, 180. Davalının fesih ihtarında neden göstermesi de önemli değildir. Bu durumda, mahkemece, davalının sözleşmeyi fesih tarihi ve yetki belgelerinin tarihleri dikkate alınarak davalının sözleşmeyi fesih tarihinde haklı olup olmadığı üzerinde durulmalı sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 1995/8837, K. 1996/1888, 19.03.1996, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 08.05.2021.

feshedilen taraf için haklı sebeple fesih hakkı doğurabilir.^[168] Kural olarak, işine son verilen kişi derhal haksız fesih işlemine itiraz etmeli, şahsında veya davranışında bildiği iddia edilen fesih gerekçelerini çürütmeli ve daha fazla güvene dayalı işbirliğine hazır olduğunu ciddi şekilde beyan etmelidir. Buna karşılık, fesheden taraf sözleşmeden doğan yükümlülüklerini daha fazla yerine getirmeyi reddederse, feshedilen taraf, buna dayanarak sözleşmeyi haklı sebeple feshedebilir. Keza acentenin ihbar sürelerine uyarak olağan fesih yoluyla sözleşmeyi feshetmesi durumunda, müvekkilin ihbar süresi sona ermeden acentenin işini yapmasına engel olması da haklı sebep oluşturur.^[169] Ayrıca acente tarafından kanıtlanabilen sözleşmenin kalıcı olarak yerine getirilememesi, genellikle yalnızca bu durumun daha uzun bir süre için öngörülebilir olması durumunda haklı sebep sayılabilir. Örneğin uzun süreli hastalık, müvekkilin işini durdurması, satılan malların üretiminin durdurulması gibi.^[170]

[168] Löwisch, *HGB*, § 89a N 71; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N 58; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N 50; Hopt, *HGB*, § 89a N 17, 23.

[169] Hopt, *HGB*, § 89a N 22.

[170] Löwisch, *HGB*, § 89a N 74.

SONUÇ

TTK m. 121/1 uyarınca acentelik sözleşmesi belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabilir. Hükümde haklı sebep kavramı tanımlanmasa bile, bir davranış veya olayın haklı sebep oluşturabilmesi için, objektif ve sübjektif ağırlığa sahip olması gerekir. Aksi takdirde, haklı sebeple fesih sözleşmeyi sona erdirmek için olağan bir yöneme dönüşecektir. Sebebin objektif ağırlığı, bir olgunun dürüstlük kuralı çerçevesinde fesih beyanında bulunan tarafın sözleşme süresinin sonuna ya da en yakın olağan fesih dönemine kadar sözleşmeye devamını beklenemez hâle getirmesidir. Bu ağırlık, aynı koşullar altında bulunan makul bir insanın, o koşullar karşısında sözleşmeyi haklı sebeple fesih hakkının olup olmayacağına bakılarak tespit edilir. Sebebin sübjektif olarak ağır olması, sözleşmeyi fesheden taraf açısından acentelik sözleşmesine devamın beklenemez hâle gelmiş olmasıdır. Hâkim somut olayda her iki unsuru da incelemelidir. Buna karşılık, bu çalışmada bazı yargı kararlarında bu unsurların incelenmediği saptanmıştır.

Kanunen haklı sebebe dayanarak fesih hakkı tanıyan hükümler emredici hükümlerdir. Bununla birlikte, taraflar haklı sebeple fesih hakkının özüne aykırı olmadığı sürece sözleşmede nelerin haklı sebep oluşturacağını kararlaştırabilirler. Keza acentelik sözleşmesinde bazı sebeplerin haklı sebep oluşturmayacağı da düzenlenebilir. Her iki anlaşma da kural olarak geçerli olmakla birlikte, somut olayda haklı sebebin varlığına, sebebin objektif ve sübjektif ağırlığı taşıyıp taşımadığı incelenerek karar verilmelidir.

Haklı sebeplere ilişkin örnek bir liste vererek haklı sebeplerin baştan genel olarak tespiti mümkün değildir. Zira bir sebebin, acentelik sözleşmesini derhal sona erdirmek için yeterli olup olmadığının belirlenmesinde somut olayın bütün özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Buna karşılık, literatürde yer alan örnekler hâkim açısından rehberlik görevi görür.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Şahin. “Covid 19’un Borç İlişkilerine ve Bazı Borçlar Hukuku Sözleşmelerine Etkisi.” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19, no. 38 (Covid-19 Hukuk Özel Sayısı, 2020): 62-103
- Akyol, Şener. *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*. 2. Baskı. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2006.
- Altınok Ormancı, Pınar. *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011.
- Altunkaya, Mehmet. *Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.
- Arkan, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*. 26. Baskı. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2020.
- Ayan, Özge. *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar. *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*. 13. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- Bahtiyar, Mehmet. *Ticari İşletme Hukuku*. 21. Baskı. İstanbul: Beta, 2020.
- Bozer, Ali ve Celal Göle. *Ticari İşletme Hukuku*. 6. Baskı. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2020.
- Busche, Jan. *Handelsgesetzbuch Kommentar*, içinde Hartmut Oetker (ed), 7. Baskı. München: C. H. Beck, 2021.
- Bühler, Theodor. *Zürcher Kommentar, Band V: Das Obligationenrecht, Teilband 2f, Der Agenturvertrag, Art. 418a-418v) OR*. içinde Peter Gauch ve Jörg Schmid (eds), 3. Baskı, Zürich: Schulthess Verlag, 2000.
- Çamoğlu, Ersin. *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması*. 2. Baskı. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.
- Edis, Seyfullah. *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*. 4. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1989.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 25. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.

- Gautschi, Georg, *Berner Kommentar, Band/Nr. VI/2/5, Kreditbrief und Kreditauftrag, Mäklervertrag, Agenturvertrag, Geschäftsführung ohne Auftrag, Art. 407-424 OR*. içinde Arthur Meier-Hayoz (ed). Bern: Stämpfli Verlag, 1964.
- Göksoy, Yaşar Can. “Basiretli İş Adamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğü (TTK m. 18) Bağlamında Covid-19 Pandemisinin Tacirlerin Sözleşmeden Doğan Yükümlülükleri Üzerindeki Etkileri.” *Yaşar Hukuk Dergisi* 2, no. 2 (2020): 12-25.
- Gökyayla, Emre K. “Hakkın Geç Kullanılması Dürüstlük Kuralına Aykırı mıdır?” *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1, (Prof. Dr. Aydın Aybay’a Armağan, 2007): 401-20
- Hopt, J. Klaus. *Handelgesetzbuch*. içinde Adolf Baumbach ve Klaus J. Hopt (eds). 40. Baskı. München: C. H. Beck, 2021.
- Kaya, Arslan. *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap-Ticari İşletme, Yedinci Kısım-Acentelik*. 2. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2016.
- Kaya, Mustafa İsmail. *Acentelik Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Kayar, İsmail. *Ticari İşletme Hukuku*. 11. Baskı, Ankara: Seçkin Kitabevi, 2018.
- Kayıhan, Şaban. *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*. 5. Baskı. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2018.
- Kınacıoğlu, Naci. *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*. Yeni Desen Matbaası, 1963.
- Lehmann, Jochen. *BeckOK Handelgesetzbuch*. içinde Martin Häublein ve Roland Hoffmann-Theinert (eds). 31. Baskı. München: C. H. Beck, 2021.
- Löwisch, Gottfried. *Handelsgesetzbuch, Band 1, § 1-342a*. içinde Carsten Thomas Ebenroth vd. (eds). 4. Baskı. München: C. H. Beck ve Verlag Vahlen, 2020.
- Oğuz, Arzu. “Covid 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi,” *Terazi Hukuk Dergisi* 15, no. 166 (2020): 1275-1285.
- Oğuzman, Mustafa Kemal ve Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler I*. 16. Baskı. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.

- Seliçi, Özer. *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976.
- Ströbl, Albin. *Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch*, Band 1, §§ 1-104a HGB, içinde Karsten Schmidt ve Werner F. Ebke (ed), 5. Baskı, (München: C. H. Beck, 2021).
- Şener, Oruç Hami. *Ticari İşletme Hukuku*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Kitabevi, 2020.
- Tekinay, Sulhi, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu ve Atilla Altop. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 7. Baskı. İstanbul: Filiz Yayınevi, 1993.
- Tunçomağ, Kenan. “Alman Hukukunda Borcun İfasında Aşırı Güçlük (Muamelenin Temeli) ile İlgili Objektif Görüşler.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 32, no. 2-4, (1996): 884-905
- Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya ve Füsun Nomer Ertan. *Ticari İşletme Hukuku*. 6. Baskı. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.